

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος εικοστός.

Συνδρομή ἑτησια: Ἐν Ἑλλάδι πρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἶνε ἑτήσιαι. — Γραφεῖον Διδού. Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 89.

8 Σεπτεμβρίου 1885

Ο ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ ΒΙΛΛΕΜΕΡ

(Μυθιστορία Γεωργίας Σάνδ.—Μετάφρασις Α. Β.)

Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον.

ΙΗ'

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, ἀφοῦ προσηκόντως ἀνήγαγε τὴν ἄφιξίν της εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, ἡ Καρολίνα ἔγραψεν εἰς αὐτὴν πλείονας λεπτομερεῖς περὶ τοῦ νέου της βίου. Μὴ λησμονῶμεν δέ, ὅτι τῇ ἐκρυπτε παντοτε τὴν ἀληθῆ της ὀδύνην, καὶ προσεπάθει νὰ καθησυχάσῃ μὲν αὐτὴν, περισπῆσθαι δὲ καὶ τὴν ἰδίαν της λύπην, προσποιουμένη ἡρεμίαν πνεύματος, ἣτις οὔτε πλήρης ἦτο οὔτε ἀληθής :

«... Δὲν δύνασαι νὰ φαντασθῆς πόσον μὲ περιποιῶνται αὐτοὶ οἱ Περὰκ! Ἡ Γιουστίνα εἶνε πάντοτε ἡ λαμπρὰ ἐκείνη γυνή, μὲ ἀγγέλου καρδίαν, τὴν ὁποῖαν δὲν ἄφινεν ὁ πατὴρ μας νὰ φύγῃ. Ὁ σύζυγός της τὴν ἀξίζει, καὶ αὐτὰ, ἐνοεῖς, δὲν εἶνε ὀλίγον. Ἐχει μάλιστα περισσότερον νοῦν, ἢν καὶ ἔχει ὀλιγωτέραν ἀντίληψιν. Ὅ,τι ὅμως ἐννοήσῃ χαράττεται εἰς τὴν διάνοιάν του ὡς εἰς μάρμαρον ἄψογον καὶ ἀκηλίδωτον. Σὲ ὀρκίζομαι, ὅτι οὐδὲ στιγμὴν στενοχωροῦμαι μαζὺ των. Ἡδυνάμην νὰ μένω πολὺ πλέον μόνη, διότι τὸ μικρόν μου δωμάτιον εἶνε ἀνεξάρτητον, καὶ ἤμπορῶ νὰ βρεμβάζω ἐκεῖ, χωρὶς τίποτε νὰ μὲ ταράττῃ. Ἀλλὰ δὲν αἰσθάνομαι συχνὰ τὴν ἀνάγκην. Εὐρίσκομαι λαμπρὰ μὲ τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους· αἰσθάνομαι ὅτι μ' ἀγαποῦν.

«Ἐπειτα τὸ πνεῦμά των ζῆ, ὡς τῶν περισσότερων ἐδῶ. Ἐρωτῶσι περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, καὶ ἀπορεῖ τις εὐρίσκων, ἐντὸς χαράδρας ἀγρίων βουνῶν, χωρικοὺς ἔχοντας τόσας γνώσεις ξένας εἰς τὰς ἀνάγκας των καὶ τὰς συνθηεῖας των. Τὰ παιδιὰ των, οἱ γείτονές των καὶ οἱ φίλοι των μοῦ φαίνονται ἐπίσης νοήμονες καὶ δραστήριοι καὶ χρηστοί, ὁ δὲ Περὰκ μοῦ λέγει ὅτι τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς χωρὶα πολὺ πλέον μεμακρυσμένα ἀπὸ παντός κέντρο πολιτισμοῦ.

Τούναντίον ὅμως οἱ κάτοικοι τῶν ὀλίγων καλυδῶν αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐσπαρμέναι ἐπὶ τοῦ βουνοῦ, ἐκείνοι οὔτινες εἶνε χωρικοὶ μόνον, ποιμένες ἢ γεωργός, ζῶσιν ἐν ἀπαθείᾳ, τὴν ὁποῖαν δὲν δύναται τις φαντασθῆ. Πρὸ τινων ἡμερῶν ἠρώτησα μίαν γυναῖκα τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ, ὅστις ἐκατὸν βήματα μακρὰν τῆς οἰκίας της ἀποτελεῖ ὠραιοτάτον καταρράκτην.

— Εἶνε τὸ νερό, μοῦ ἀπήντησεν.

— Ναί, ἀλλὰ τὸ νερὸν αὐτὸ δὲν ἔχει ὄνομα ;

— Νὰ ρωτήσω τὸν ἄνδρα μου. Ἐμεῖς ἡ γυναῖκες ὅλα τὰ ποτάμια τὰ λέμε νερά.

Ὁ σύζυγος ἠδυνήθη νὰ μοῦ εἰπῇ τὸ ὄνομα τοῦ χειμάρρου καὶ τοῦ καταρράκτου. Ἀλλ' ὅτε τὸν ἠρώτησα τὸ ὄνομα τῶν ὄρεων τοῦ ὀρίζοντος, μοῦ ἀπήντησε ὅτι δὲν τὸ ἐγνώριζε, διότι ποτέ του δὲν ὑπῆγεν ἐκεῖ.

— Δὲν ἤκουσες νὰ λέγουν ὅτι εἶνε αἱ Σεβέβαι ;

— Ἦμπορεῖ. Εἶνε καὶ τὸ Μεζέγκον κάπου ἐκεῖ καὶ ἡ Θημωνιά τῶν Βύρλων· ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω ποῦ εἶνε.

Τότε εἰδείξα εἰς αὐτὸν—εὐκόλως γνωρίζονται— τὸ Μεζέγκον, τὴν ὑψηλότεραν τῶν κορυφῶν, καὶ τὴν Θημωνίαν, κομψὸν κῶνον, περιέχοντα ὡς λέγεται, ἐντὸς τοῦ κρατήρος του βύρλα καὶ ἄλλα ἐλώδη χόρτα. Ὁ ἄνθρωπος οὐδὲ κἂν τὰ ἐκύτταξε. Τῷ ἦτο ἐντελῶς ἀδιάφορον, μ' εἰδείξε τὸ σπήλαιον τῶν παλαιῶν ἀγρίων, τούτέστιν εἶδος τι χωρίου γαλατικοῦ ἢ κελτικοῦ, ἀνεσκαμμένου ἐντὸς τοῦ βράχου μετὰ τῶν αὐτῶν προφυλάξεων, τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται τὰ ζῶα τῆς ἐρήμου ἵνα κρύψωσι τὰς φωλεὰς των· διότι δύναται τις νὰ θεωρήσῃ καὶ παρακολουθήσῃ τὸν βράχον αὐτόν, χωρὶς ν' ἀνακαλύψῃ τὸ ἐλάχιστον, ἢν δὲν γνωρίζῃ τὴν ἀτραπὸν δι' ἧς εἰσδύει τις εἰς τὰς χαράδρας του καὶ τὰ παλαιὰ οἰκήματα. Ἀ! ἀγαπητῆ μου Καμίλλη! δὲν ὁμοιάζω κ' ἐγὼ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους ἀγρίους, οὔτινες φοβούμενοι τὰς ἐπιδρομὰς, ἐκρύπτοντο εἰς τὰ σπήλαια καὶ ἀνεζήτουν τὴν ἡσυχίαν αὐτῶν ἐν τῇ λήθῃ τοῦ κόσμου ὅλου ;

»Ὅπως δὴ ποτε οἱ κάτοικοι τοῦ βράχου μοῦ φαίνονται ὡς κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοι τῶν πτωχῶν ἐκείνων Κελτῶν, οὔτινες εἶχον κρυβῆ καὶ προσηλωθῆ οὕτως εἰπεῖν εἰς τοὺς βράχους των. Ἐβλέπον τὴν

γυμνόποδα και βλακώδη τὸ βλέμμα γυναίκα, ἥτις μᾶς ὠδήγει εἰς τὰ σπήλαια, καὶ ἠπόρουσαν ἀληθῶς ἂν τρεῖς ἢ τέσσαρες χιλιάδες ἔτη εἶχον παρέλθει ἀφ' ἧς ἡ φυλὴ τῆς ἐρρίζωσεν ἐπὶ τῶν βράχων ἐκείνων.

» Βλέπεις ὅτι περιπατῶ, καὶ ὅτι δὲν εἶνε ἀπαράιτητον φρονήσεως ἔργον νὰ ζῶ κλεισμένη, ὡς ἐφοβεῖσο. Τούναντίον μὴ ἔχουσα τί ν' ἀναγνώσω, αἰσθάνομαι μεγάλην ἀνάγκη νὰ τρέχω, καὶ ἡ αἰκίνησιό μου ἐκπλήττει πολὺ ὀλιγώτερον τοὺς χωρικούς τοῦ Λαντριὰκ παρ' ὅ,τι θὰ τοὺς ἐξέπληττεν ἡ μυστηριώδης ἀπομόνωσίς μου. Δὲν ἔχω δὲ νὰ φοβηθῶ δυσaréστους συναντήσεις. Εἶδες ὅτι ἀνεχώρησα μὲ φορέματα, τὰ ὅποια ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐλκύσωσι τὴν προσοχὴν. Ἐκτός τούτου ἔχω μαῦρον πέτασον, πολὺ μεγαλείτερον ἐκείνων τοὺς ὅποιους συνειθίζουσαν ἐδῶ, ὅστις μοῦ σκεπάζει ἐντελῶς τὸ πρόσωπον. Ἡμπορῶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ φορέσω καὶ τὴν κουκούλαν μου, τὴν ὅποιαν ἐπήρα μαζὺ μου, διότι ἡ ἀστασία τοῦ καιροῦ τὸ ἐπιτρέπει. Δὲν ὁμοιάζω ἐντελῶς μὲ τὰς γυναῖκας τοῦ τόπου, ἀλλὰ δὲν ἔχω καὶ τίποτε τὸ ὅποιον νὰ προξενῆ ἐντύπωσιν ὅπου διέρχομαι.

» Ἐχω δὲ, χάριν τοῦ περιπάτου, καὶ πρόφασιν εὐλογωτάτην. Ἡ Ἰουστίνα ἐξασκεῖ μικρὸν τι ἐμπόριον, καὶ μοῦ ἐμπιστεύεται μικρὸν κινώτιον, τοῦ ὁποῖου προσφέρω εἰς πώλησιν τὸ περιεχόμενον, ἐνῶ ὁ Περάκ ὅστις εἶνε κτηνίατρος, ἐπισκέπτεται τὰ ἀσθενῆ ζῶα. Τοιουτοτρόπως ἠμπορῶ νὰ εἰσέρχωμαι εἰς τὰς οἰκίας καὶ νὰ ἐξετάζω τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου. Δὲν πωλῶ τίποτε, διότι αἱ γυναῖκες εἶνε τόσο ἀπερροφημένοι ἀπὸ τὴν κατασκευὴν τῶν τριχάπτων, ὥστε οὔτε τοὺς συζύγους τῶν ῥάπτουν οὔτε τὰ τέκνα τῶν οὔτε τὸν ἑαυτὸν τῶν. Τὰ ῥάκη ἐδῶ φέρονται θριαμβευτικῶς καὶ μετ' ἐπιδείξεως. Ἡ εὐλάβεια εἶνε τόσο ἐξημμένη, ὥστε πᾶσα ὑλικὴ εὐημερία καὶ αὐτὴ ἡ καθαριότης ἀποκλείεται ὡς περιττὴ καὶ βέβηλος. Τοιουτοτρόπως αἱ γυναῖκες γίνονται φιλάργυροι· ἀγαπῶσιν ὅμως καὶ τὰ στολίδια· ἂν δὲ ἡ Ἰουστίνα μ' ἐδίδεν νὰ πωλῶ τοιαῦτα, θ' ἀπέκτων ταχέως πελατεῖαν, ἥτις θὰ ἠγόραζε προθυμότερον αὐτὰ ἢ ἐνδύματα καὶ σανδάλια.

» Κατασκευάζουσι πᾶσαι τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα μελανὰ καὶ λευκὰ τρίχαπτα, ἅτινα ἐνθυμῆσαι ὅτι ἔκαμνε καὶ ἡ Ἰουστίνα. Ἀπορεῖ δὲ κανεὶς, βλέπων ἐδῶ, ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων, ἐργόχειρα μαγευτικὰ προσερχόμενα ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀθλίων αὐτῶν πλάσματων, καὶ ἀγανακτεῖ μανθάνων τὸ πενιχρὸν ποσόν, τὸ ὅποιον κερδίζουσι. Θὰ ἐδίδον μετὰ χαρᾶς ἀντὶ ἐνὸς φράγκου ὅ,τι μᾶς πωλοῦσιν εἴκοσι φράγκα ἐν Παρισίοις, ἂν ἐπετρέπετο εἰς αὐτὰς νὰ συναλλαχθῶσιν ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ καταναλωτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο αὐστηρῶς ταῖς ἀπαγορεύεται. Ἐπὶ τῷ λόγῳ δὴθεν, ὅτι προμηθεύει τὴν μεταξάν, τὴν κλωστήν καὶ τὰ σχέδια, ὃ ἔμπορος προστοιχίζει καὶ διατιμᾷ τὴν ἐργασίαν

τῶν. Μάτην προτείνετε εἰς τὴν χωρικήν νὰ τῆς προμηθεύσετε τὸ ὑλικὸν καὶ νὰ τὴν πληρώσετε ἀκριβότερα. Ἀναστενάζει ἡ πτωχὴ, θεωρεῖ τὰ χρήματα, σείει τὴν κεφαλὴν, καὶ σὰς ἀπαντᾷ, ὅτι ἂν ὠφελθῆ ἀπὸ τὴν μεγαλοδωριάν ἐνός πελάτου, ὅστις ἀπαξ μόνον θὰ τῆς δώσῃ παραγγελίαν καὶ τὸν ὅποιον δὲν θὰ ἐπανίδῃ ἴσως πλέον, κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὴν πελατεῖαν τοῦ αὐθέντου τῆς. Ἐπειτα δὲ ὄλαι αὐταὶ αἱ γυναῖκες εἶνε ἡ προσποιούνται ὅτι εἶνε θεοφοβούμεναι. Ὅσαι ἐξ αὐτῶν εἶνε εἰλικρινεῖς, ὠρκίσθησαν εἰς τὴν Παναγίαν καὶ τοὺς ἁγίους νὰ μὴ πωλῶσιν εἰς ἰδιώτας, καὶ ἀναγκάζεται τις νὰ σεβασθῆ τὸ σέβας τῆς ὑποσχέσεως. Ὅσαι δὲ ἐπαγγέλλονται τὴν εὐλάβειαν (καὶ βλέπω ὅτι εἶνε πολὺ περισσότεραι παρ' ὅσον νομίζει τις) συναισθάνονται ἀδιακόπως ὅτι διατελοῦσιν ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὸ βλέμμα τῶν ἱερέων, τῶν καλογραϊῶν, τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἱεροσπουδαστῶν, οἱ ὅποιοι πλημμυροῦσιν ὡς ἀκρίδες τὸν τόπον, καὶ αὐτὰ τὰ πλέον ἀκατοίκητα μέρη του. Τὰ μοναστήρια παρέχουσι κ' ἐδῶ ἐργασίαν, ὡς παντοῦ, ὑπὸ κερδοσκοπικῶν ὄρους πολὺ συμφορωτέρους τῶν ἐμπόρων. Βλέπει τις λοιπόν, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν προαυλιῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ὁμάδας χωρικῶν γυναικῶν καθημένας κύκλω καὶ κινούσας τὰς κουβαρίστρας τῶν, ἐνῶ ψυθιρίζουσι λιτανείας ἢ ψάλλουσι λατινικὰ τροπάρια, συγχρόνως δὲ θεωροῦσιν ἀπλήστως τοὺς διαβάτας καὶ ἀνταλλάσσουσι τὰς παρκτηρήσεις τῶν, ἀποκρινόμεναι ora pro nobis εἰς τὴν στακτόχρον, μαύρην ἢ κυανθὴν καλογραϊάν, ἥτις ἐπιτηρεῖ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ψαλμωδίαν.

» Αἱ γυναῖκες αὐταὶ εἶνε ἐν γένει ἀγαθαὶ καὶ φιλόξενοι. Τὰ παιδιά τῶν μου προξενούσι συμπάθειαν, ὅσκις δὲ ἀπαντῶ ἀσθενῆ, χαίρω ὅτι δύναμαι νὰ παραγγείλω κατὰ τὴν θεραπείαν τῶν. Ὡς πρὸς τοῦτο ἐπικρατεῖ ἐδῶ μεγάλη ἀμάθεια ἢ ἀμεριμνησία. Ἡ μητρότης εἶνε πάθος μᾶλλον ἢ φιλοστοργία. Αἱ μητέρες φαίνονται φρονούσαι ὅτι τὰ τέκνα ἐγεννήθησαν μόνον καὶ μόνον ἵνα συνειθίσωσι νὰ πάσχωσιν.

» Τὸ ἔργον τοῦ Περάκ, τὸ ὅποιον ἔχει πολλὴν πελατεῖαν, μᾶς φέρει πολλάκις εἰς τὰ πλέον δύσβατα μέρη τῶν βουνῶν, καὶ γίνεται ἀφορμὴ νὰ βλέπω τὰς ὠραιότερας τῆς γῆς τοποθεσίας, διότι ὁ τόπος αὐτός μου φαίνεται ὄνειρον. . . Μήπως ὅμως καὶ ἡ ζωὴ μου δὲν εἶνε παράδοξον ὄνειρον ἀληθῶς;

» Ὁ τρόπος τῶν ἐκδρομῶν μας εἶνε ἀπλούστατος. Ὁ Περάκ ἔχει ἐν μικρὸν ἀμάξιον, ὡς τὸ ὀνομάζει, μ' ἐν κάλυμμα πάνινον, τὸ ὅποιον δὴθεν μᾶς σκεπάζει. Εἰς τὸ ἀμάξιον αὐτὸ ζεύγει τότε ἓνα ἀτρόμητον ἡμίονον, πότε μικρὸν ἱππάρειον, δυνατόν ἀλλὰ ἡσυχον, τὸ ὅποιον, ὡς ὁ αὐθέντης του, ἔχει μόνον δέρμα καὶ κόκκαλα, ἀλλὰ δὲν καταπονεῖται πατέ. Τοιουτοτρόπως δὲ, ἐνῶ ὁ μεγαλύτερος υἱὸς τῆς Ἰουστίνας, ὅστις ἐπέστρεψεν

ἀπὸ τὸ τάγμα τοῦ ὅπου ἦτο πεταλωτής, ἀναπληροῖ κατ' οἶκον τὸν πατέρα του, ὁ Περάκ καὶ ἐγὼ τρέχομεν τὰ βουνὰ καὶ τὰς κοιλάδας, ὅ,τι καιρὸς καὶ ἂν ἦνε. Ἡ Ἰουστίνα ἰσχυρίζεται ὅτι αὐτὸ μὲ ὠφελεῖ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ μείνω μαζὶ τῆς πάντοτε, ὠρκίζεται δὲ ὅτι θὰ μοῦ εὔρη μέσον νὰ κερδίζω τὸ καθημερινόν μας, χωρὶς νὰ ταπεινοῦμαι ὑπηρετοῦσα μεγάλας κυρίας.

» Ἀλλοίμονον! δὲν ἠσθανόμην ταπεινώσιν ἐνόσω ἠσθανόμην ὅτι ἀγαπῶμαι καὶ ἠγάπων τόσο εἰλικρινῶς, ἐγὼ! Πιστεύεις, ὅτι ὄχι μόνον αἰσθάνομαι λύπην διότι δὲν θὰ μ' εὐλογῆ πλέον πᾶσαν πρωίαν ἢ γραῖα ἐκεῖνη μαρκτησία, ἀλλὰ καὶ ἀνησυχῶ καὶ τρέμω δι' αὐτήν, ὡς ἂν ἐμάντευον ὅτι δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ ζήσῃ χωρὶς ἐμέ; Ἄ! ὁ θεὸς νὰ δώσῃ νὰ μὲ λησμονήσῃ γρήγορα, καὶ νὰ μὲ ἀντικατέστησεν ἡδὴ δι' ἄλλης γυναικός, ὀλιγώτερον ὀλεθρίας εἰς τὴν οἰκιακὴν τῆς εἰρήνην. Ἀλλὰ θὰ τὴν περιποιηθῆ κανεὶς ἄλλος, ἢ θικῶς ἐνοῶ, ὡς τὴν ἐπεριποιούμην ἐγὼ; θὰ δυνηθῆ νὰ μαντεύσῃ τὰς πνευματικὰς τῆς ἰδιοτροπίας, νὰ διασκεδάσῃ τὴν πλῆξιν τῆς ἀργίας τῆς, νὰ τῆς ὁμιλῆ περὶ τῶν τέκνων τῆς, ὅπως τῆς ἤρεσκε ν' ἀκούῃ περὶ αὐτῶν; Ὅτε ἤλθον ἐδῶ ἀνεπνευσα μὲ ἀπλήστους πνεύμονας τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ κ' ἐθεώρησα τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ τραχειάν αὐτὴν φύσιν, τὴν ὅποιαν τόσο ἐπόθουν νὰ γνωρίσω. Εἶπα κατ' ἐμαυτήν: Τέλος πάντων εἶμαι ἐλευθέρη! Ὅσα πηγαῖα ὅπου θέλω, θὰ ὁμιλῶ ὅσον ὀλίγον θέλω, δὲν θὰ γράφω πλέον δεκάκις τῆς ἡμέρας τὴν αὐτὴν ἐπιστολήν εἰς δέκα διαφορὰ πρόσωπα, δὲν θὰ ζῶ ἐντὸς θερμοκηπίου, δὲν θ' ἀνκπνέω πλέον τὸ δριμύ ἄρωμα ἀνθέων ἀποσταλαζόμενων διὰ χημικῶν μεθόδων φυτῶν ἀπεξηραμένων. Ὅθ ῥορῶ διὰ τῆς ἀτμοσφαιρας τὸ ἐλεύθερον ἄρωμα τῆς λευκανάνθης καὶ τοῦ θύμου! . . . Ναι, εἶπα ὅλ' αὐτὰ κατ' ἐμαυτήν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα νὰ χαρῶ! Ἐβλεπα μακρόθεν τὴν πτωχὴν μου φίλην μελαγχολικὴν καὶ μόνην, κλαίουσάν ἴσως διότι μ' ἔκαμε νὰ κλαύσω!

» Ἀλλὰ τὸ ἠθέλησε! ἴσως δὲ κ' ἔσπεπε νὰ γείνη! Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ τὴν μιμηθῶ διὰ στιγμὴν τινὰ ἀδικίας καὶ πείσματος. Ἡ μήτηρ ἐσυλλογιζέτο τὸν υἱὸν τῆς, τοιοῦτος δὲ υἱὸς εἶνε ἄξιος πάσης μητρικῆς θυσίας. Ἴσως μὲ νομίζει σκληρὰν καὶ ἀχάριστον, ὅτι δὲν συνημορφώθην πρὸς τὰ σχέδιά τῆς, καὶ πολλάκις διαλογίζομαι ὅτι δὲν ἔσπεπε νὰ τὸ κάμω· ἀλλὰ μὲ φαίνεται πάντοτε ὅτι ἦτο μάταιον. Ὁ μαρκτησιὸς δὲν εἶνε ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους δύναται τις ν' ἀπομακρύνῃ διὰ μιᾶς κοινῆς λέξεως, ψυχρῶς ἢ περιφρονητικῶς. Δὲν θὰ εἶχα δὲ ἄλλως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ προσενεχθῶ τοιουτοτρόπως πρὸς αὐτόν, ὅστις ὄχι μόνον τὸ αἰσθημά του δὲν μ' εἶχεν ἐκδηλώσει, ἀλλὰ μ' ἐδείξε πάντοτε σεβασμὸν καὶ ἀβροτάτην φιλίαν. Μάτην ἀναζητῶ νὰ εὔρω ποίαν γλῶσσαν συμπαθῆ συγχρόνως καὶ

ψυχρὰν ἠδυνάμην νὰ μεταχειρισθῶ, διὰ νὰ τοῦ εἰπῶ πόσον ἱερὰ εἶνε δι' ἐμέ ἢ εὐτυχία του καὶ ἢ εὐτυχία τῆς μητρὸς του. Αἰσθάνομαι ὅτι δὲν θὰ εἶχα αὐτὴν τὴν ἰκανότητα. Ἡ ἢ ἀληθινή μου πρὸς αὐτὸν φιλία θὰ τὸν ἠπάτα περὶ τῶν αἰσθημάτων μου καὶ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐθυσιαζόμενη εἰς τὸ καθῆκον, ἢ τὸ ἀνένδοτόν μου θὰ τὸν προσέβαλλεν ὡς ἀκαιρος ἐπίδειξις ἀρετῆς, τῆς ὁποίας τὴν βοήθειαν οὐδέποτε μοῦ ἔδωκε ἀφορμὴν νὰ ἐπικαλεσθῶ. . . Ὅχι, ὄχι! οὔτε δυνατόν, οὔτε πρέπον ἦτο!

» Μ' ἐφάνη νὰ ἐνόησα, ὅτι ἡ μαρκτησία ἠθέλε νὰ τοῦ εἰπῶ, ὅτι εἶμαι δεδεμένη δι' ἄλλου ἔρωτος. Θεὲ μου! Ἄς ἐπινοήσῃ τόρα ὅ,τι θέλει. Ἀθυσία ἂν εἶνε ἀνάγκη, καὶ τὴν ζωὴν μου καὶ τὴν τιμὴν μου! Ἀφῆκα τὸ στάδιον ἐλευθέρων. Τὸ κατ' ἐμέ μου ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπινοήσω πρόχειρον μυθιστόρημα. Καὶ μήπως ἐκεῖνος θὰ τὸ ἐπίστευεν;

» Καμίλλη, θὰ τὸν ἰδῆς. Θὰ τὸν ἐπαυειδες ἴσως μετὰ τὴν πρώτην ἐκείνην ἐπίσκεψίν του κατὰ τὴν ὅποιαν μοῦ ὁμολογεῖς ὅτι τόσο ἐκοπίασες νὰ ὑποκριθῆς τὸ μέρος σου. Σοῦ ἐπροξένησε, μοῦ γράφεις, πολλὴν λύπην. Σοῦ ἐφάνη ὡς παράφρων. Τόρα θὰ ἦνε ἡσυχος βεβαίως· ἔχει τόσην ἠθικὴν δύναμιν, ὥστε θὰ ἐνόησῃ ἐπὶ τέλος ὅτι δὲν δύναμαι πλέον νὰ τὸν ἐπανίδω! Ἐν τούτοις πρόσεχε! Εἶνε πολὺ ὀξυδερκής. Εἶπέ του ὅτι ἔχω τὸ πνεῦμα ψυχρὸν. . . Ὅχι, ὄχι αὐτό! δὲν θὰ τὸ πιστεύσῃ. Κάμε του λόγον περὶ τῆς ὑπερφηφάνειας μου ἥτις εἶνε ἀκατάβλητος. Αὐτὸ εἶνε ἀλήθεια. Εἶμαι πολὺ ὑπερήφανος, τὸ αἰσθάνομαι. Ἄν δὲν ἦμην, θὰ ἦμην ἄξια τῆς ἀγάπης του;

» Ὅθ ἠθελαν ἴσως νὰ καταστῶ ἀναξία τοῦ σεβασμοῦ του, . . . ὄχι ἡ μήτηρ! ποτέ αὐτή! Ἐχει τὴν ψυχὴν χρηστὴν, εὐλαβὴ καὶ πλήρη ἀγνότητος· ἀλλ' ὁ δούξ! Τόρα ἐνθυμοῦμαι πολλὰ πράγματα, τὰ ὅποια δὲν εἶχα ἐνοήσει τότε καὶ τόρα τὰ βλέπω ἄλλοιᾶ. Ὁ δούξ εἶνε ἐξαίρετος ἀνθρώπος· λατρεύει τὸν ἀδελφόν του· πιστεύω δὲ ὅτι ἡ σύζυγός του ἦτις εἶνε ἄγγελος, θὰ ἐξαγνίσῃ τὴν ζωὴν του καὶ τὰς ἰδέας του. Ἄλλ' εἰς τὸ Σεβάλ, ὅτε μ' ἔλεγε νὰ σώσω μὲ πᾶσαν θυσίαν τὸν ἀδελφόν του. . . τὸ συλλογίζομαι τόρα καὶ κοκκινίζω ἀπὸ ἐντροπήν!

» Ἄ! ἄς μ' ἀφήσῃ νὰ λησμονηθῶ καὶ νὰ τὰ λησμονήσω ὅλα! Ἐνόμισα ἐπὶ ἐν ὀλόκληρον ἔτος ὅτι ἦμην ἡσυχος, ἀξιοπρεπῆς, εὐτυχῆς! Μία ἡμέρα, μία ὥρα κατέστρεψαν τὰ πάντα. Διὰ μιᾶς τῆς λέξεως ἡ μαρκτησία Βιλλεμὲρ ἐδηλητηρίασεν ὅλας μου τὰς ἀναμνήσεις, τὰς ὁποίας ἠθέλα ν' ἀποκομίσω ἀγνάς, καὶ δὲν τολμῶ πλέον σήμερον νὰ τὰς ἀναπολήσω. Ἀλήθεια, Καμίλλη, εἶχες δικαίον ἐνίοτε, ὅταν μ' ἔλεγες, ὅτι δὲν πρέπει τις νὰ ἔχῃ πολὺ εὐπιστον τὸ πνεῦμα, καὶ ὅτι ἐθεώρουν κάπως δογματικῶς τὴν ζωὴν! Τοῦτο θὰ μοῦ γείνη μάθημα, καὶ θὰ δυσπιστῶ τοῦ λοιποῦ

πρός τὴν φιλίαν ὡς καὶ πρὸς τὸν ἔρωτα. Διὰ τὴν λέγω πολλάκις πρὸς ἑαυτήν, νὰ μὴ θραύσω ἀπὸ τοῦδε πάντα μου δεσμὸν πρὸς τὸν κόσμον αὐτόν, τὸν πλήρη κινδύνων καὶ ἀπογοητεύσεων, διὰ τὴν νὰ μὴ ἀποδεχθῶ τὸν ζυγὸν τῆς πτωχείας μετὰ πλείονος ἔτι γενναιότητος ἢ μέχρι τοῦδε; Ἐὰν ἠδύναμην νὰ εὐρω πόρον ζωῆς εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτήν, τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς εἶνε τόσον ὀπίσω. Δὲν θὰ ἦτο μὲν δυνατὸν νὰ γείνω διδασκάλισσα, ὡς τὸ ἐφάνταζετο πέρυσιν ἡ Γιουστίνια, διότι ὁ κλήρος κατέκλυσε πικρὰ τὰ σχολεῖα, καὶ αἱ καλὰ καλογραῖα δὲν θὰ ἐπέτρεπον νὰ διδάξω οὐδ' εἰς αὐτὸ τὸ Λαντριάκ· ἀλλὰ θὰ εὐρισκόντο ἴσως παραδόσεις εἰς καμμίαν πόλιν, ἢ θέσιν λογιστοῦ εἰς κανὲν ἐμπορικὸν κατὰστημα.

» Πρὸ παντὸς ὅμως, πρέπει νὰ ἦμαι βεβιαία, ὅτι θὰ λησμονηθῶ ἐκεῖ πέραν. Ἀφοῦ δὲ ἡ λήθη αὐτὴ ἐπέλθη πλήρως, πρέπει νὰ συλλογισθῶ τὰ παιδιὰ μας, καὶ τὰ συλλογίζομαι ἤδη ἐκ τῶν προτέρων. Ὅπως δὴ ποτε μὴν ἀνησυχῆς. Ἐὰν εὐρω θὰ νικήσω ἐπὶ τέλους τὴν κακὴν τύχην. Ἥξεύρεις ὅτι δὲν κοιμῶμαι, οὐδὲ εἶνε δυνατὸν νὰ καταβληθῶ. Ἔχεις τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ δύο μῆνας ἀκόμη. Ἐγὼ δὲ δὲν χρειάζομαι ἐδῶ τίποτε. Μὴ τυραννῆσαι λοιπὸν. Ἄς ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὸν Θεόν. Ἐχε τὰς δὲ σὺ καὶ εἰς τὴν ἀδελφὴν σου, ἢ ὅποια σ' ἀγαπᾷ.»

ΚΒ'

Ἡ Καρολίνα δικαίως ἐφοβεῖτο τὰς παρὰ τῆ ἀδελφῆς τῆς ἐξετάσεις τοῦ Κ. Βιλλεμέρ. Εἶχεν ἤδη οὗτος δις ἐπανέλθει εἰς Ἐτάμπην, ἐννοῶν δὲ κάλλιστα, ὅτι ἡ λεπτότης τῶ ἀπηγόρευε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ φανῆ ὡς ἀνάκρισις, ἠρκεῖτο παρητηρῶν τὸ ἦθος τῆς Καμίλλης καὶ σχολιάζων τὰς ἀποσιωπήσεις τῆς. Ἀπέκτησε δὲ οὕτω τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἡ Κ. Ἐδθέρ ἐγνώριζε τὸ καταφυγιὸν τῆς ἀδελφῆς τῆς, καὶ ὅτι ἡ ἀφάνειά τῆς οὐδεμίαν τῆ ἐπρόξενει πραγματικὴν ἀνησυχίαν. Ἡ Καμίλλη ἐκράτει ἔτι τὴν ἐπιστολήν, δι' ἧς ἡ Καρολίνα ἔγραψεν, ὅτι εὐρε θέσιν ἐκτὸς τῆς Γαλλίας. Δὲν τὴν εἰδείκνυε δὲ, διότι τὸσαύτην ἔβλεπεν ἀγωνίαν καὶ ὀδύνην ἐπὶ τῆς ἠλλοιωμένης ἤδη μορφῆς τοῦ μαρκησίου, ὥστε δὲν ἐτόλμα νὰ καταφέρῃ καὶ τὸ ἔσχατον αὐτὸ τραῦμα εἰς τὸν εὐεργέτην καὶ προστάτην τῶν τέκνων τῆς. Πλὴν δὲ τούτου ἡ Κ. Ἐδθέρ δὲν συνεμερίζετο πάσας τὰς ἀνησυχίας τῆς συνειδήσεως τῆς ἀδελφῆς τῆς, οὐδ' ἐννοεῖ πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὑπερηφάνειαν. Δὲν ἐτόλμησε μὲν νὰ τὴν μεμψήσῃ ἐπὶ τούτῳ, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐθεώρει μέγα ἐγκλημα ν' ἀδικηθῆσιν καὶ νὰ γείνη ὁπωσδήποτε νύμφη τῆς. « Ἀφοῦ αἱ προτάσεις τοῦ μαρκησίου, διεννοεῖτο, ἦσαν τόσον σοβαραὶ, ἀφοῦ ἡ μήτηρ τοῦ τὸν ἀγαπᾷ τόσον ὥστε δὲν τολμᾷ νὰ τοῦ ἀντιστῇ παρηφεία, ἀφοῦ τέλος

πάντων εἶνε ἐνήλιξ καὶ κύριος τῆς περιουσίας τοῦ δὲν βλέπω διατὶ ἡ Καρολίνα νὰ μὴ μεταχειρισθῇ ὀλίγον τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐπὶ τῆς γραίας, τὴν πειθὴ τῆς καὶ τὰ προτερήματά τῆς, ὥστε σιγὰ σιγὰ νὰ τὴν καταφέρῃ νὰ συνκινεῖ εἰς τὸν γάμον... ἀλλὰ... ἡ πτωχὴ μου Καρολίνα, μ' ὅλον τῆς τὸν ἠρωϊσμὸν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῆς εἶνε παρὰ πολὺ βωμαντικὴ, καὶ θέλει νὰ φονευθῇ αὐτὴ διὰ τὴν ζήσιν ἡμᾶς, ἐνῶ μὲ ὀλίγην ὑπομονὴν καὶ ὀλίγην ἐπιτηδειότητα καὶ αὐτὴ ἐγίνετο εὐτυχὴς καὶ ἡμεῖς ὅλοι.»

Ἦτο ἄλλη θεωρία αὕτη περὶ τοῦ ὄρθου, ἢ ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ παραλληλίσῃ πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Περὰ καὶ τῆς Γιουστίνης. Εἶνε δ' ἐλεύθερος, ἐννοεῖται, νὰ προτιμήσῃ ἐκείνην ἐκ τῶν δύο, ἥτις ἤθελε τῷ φανῆ καλλιτέρῃ. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐπειδὴ εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἐκφράσωμεν γνώμην, ἐξομολογοῦμεθα ὅτι μεροληπτοῦμεν ἄπως ὑπὲρ τῆς Καρολίνας.

Ὁ μαρκησίου ἐνόησεν, ὅτι ἡ Κ. Ἐδθέρ ὑπηνίσσετο δειλῶς τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων θέσιν, καὶ εἶδεν ὅτι ἐγνώριζε πάντα τὰ διατρέξαντα. Ἐξεφράσθη τότε ἄπως ἐλευθερώτερον, ἢ δὲ Καμίλλη ἐνθαρρυνθεῖσα, ἠρώτησεν αὐτὸν μετὰ πολλῆς ἀδεξιότητος, ἂν, καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ μαρκησία ἐμενεν ἄκαμπτος, εἶχεν ἐκεῖνος ἀπόφασιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Καρολίαν τὴν χεῖρα τοῦ. Ἐφαίνετο δ' ἐτοιμὴ νὰ προδώσῃ τὸ μυστικὸν τῆς ἀδελφῆς τῆς, ἂν ὁ μαρκησίου ἐδίδοι τὸν λόγον τοῦ.

Ὁὗτος ἀπήντησεν ἀδιστακτικῶς:

— Ἄν ἡμῖν βέβαιος ὅτι ἀγαπῶμαι, ἂν ἡ εὐτυχία τῆς δεσποινίδος Σαιν-Ζενὲ ἐξήρτητο ἀπὸ τὸ θάρος μου, θὰ κατάρθωνα νὰ κάμψω διὰ πάσης θυσίας τὰς ἀντιστάσεις τῆς μητρός μου· ἀλλὰ δὲν μοῦ διδετε ἐλπίδα. Δόσετέ μου καὶ βλέπετε.

— Ἐγὼ: εἶπεν ἡ Καμίλλη, καταπλαγεῖσα καὶ τεταραγμένη.

Κ' ἐδίστασε ν' ἀπαντήσῃ. Εἶχε μὲν νομίσει ὅτι ἐμάντευσε τὸ μυστικὸν τῆς Καρολίνας· ἀλλ' αὐτὴ εἶχε πάντοτε ὑπερηφάνως ἀρνηθῆ, οὐχὶ ψευδομένη ἀλλ' ἀποφεύγουσα τὰς ἐρωτήσεις, ἢ δὲ Κ. Ἐδθέρ δὲν ἠσθάνετο τὴν τόλμην νὰ προσβάλλῃ καιρίως τὴν ἀξιοπρέπειάν τῆς, ἐκθέτουσα αὐτὴν ἰδιοθούλως.

— Αὐτὸ οὐδ' ἐγὼ δὲν τὸ ἤξεύρω, ὑπέλαθεν. Ἡ Καρολίνα ἔχει τόσην ψυχικὴν δύναμιν, ὥστε δὲν τὴν μαντεύω πάντοτε.

— Ἐχει τόσην δύναμιν ἀληθῶς ἡ ψυχὴ τῆς, εἶπεν ὁ μαρκησίου, ὥστε οὐδέποτε θὰ ἐδίχετο τὸ ὄνομά μου χωρὶς τὴν εὐλογίαν τῆς μητρός μου. Αὐτὸ τὸ γνωρίζω καλλίτερα ἀπὸ σᾶς. Μὴ μοῦ λέγετε λοιπὸν τίποτε. Ἐγὼ πρέπει νὰ ἐνεργήσω. Ἐν μόνον πρᾶγμα σᾶς ζητῶ. Νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ φροντίσω ἐν τῷ μεταξὺ περὶ ὑμῶν καὶ

τῶν τέκνων σᾶς καὶ μάλιστα... ναί! θὰ τολμῶ νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ καὶ αὐτό· φοβοῦμαι πολὺ μήπως ἡ δεσποινὶς Σαιν-Ζενὲ εὐρίσκειται στενοχωρημένη χρηματικῶς, καὶ ἐκτεθειμένη εἰς στερήσεις, αἵτινες μοῦ προξενοῦν φρίκην. Ἀπαλλάξατέ με ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὰν αὐτὴν ἀγωνίαν. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς ἀφήσω ἐν χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον μοῦ ἀποδίδετε, ἂν δὲν χρειασθῇ, ἀλλὰ τῆς στέλλετε ὅμως ἐν ἀνάγκῃ, ὡς προερχόμενον ἐκ μέρους σᾶς.

— Ὡ, αὐτὸ εἶνε ἀδύνατον, ἀπήντησεν ἡ Καμίλλη· θὰ τὸ μαντεύσῃ καὶ δὲν θὰ μὲ συγχωρήσῃ ποτε ὅτι τὸ ἔκαμα.

— Βλέπω ὅτι πολὺ φοβεῖσθε.

— Τὴν φοβοῦμαι ὅπως φοβεῖται τις πᾶν ὅ,τι σέβεται.

— Καθὼς κ' ἐγὼ λοιπὸν! ἀπήντησεν ὁ μαρκησίου ἀναχωρῶν τὴν φοβοῦμαι τόσον ὥστε δὲν τολμῶ νὰ τὴν ἀναζητήσω. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ τὴν ἐπανεύρω, ἢ ν' ἀποθάνω.

Ὁ μαρκησίου προῆλθε μετ' ὀλίγον εἰς ζωντοτάτην μετὰ τῆς μητρός του ἐξήγησιν. Καίτοι ἔβλεπεν αὐτὴν πάσχουσαν, μελαγχολικὴν καὶ ποθυῶσαν τὴν Καρολίαν πολὺ περισσότερο ἢ ὅσον ὠμολογεῖ, καίτοι ὁ μαρκησίου ἀπόφασιν εἶχε ν' ἀναμείνη προσφορώτερον στιγμὴν ἵνα φωτισθῇ, ἢ ἐξήγησιν ἐν τούτοις ἐπῆλθε μοιραίως καὶ ἀναποδράστως, χωρὶς μὴδ' αὐτὸς μὴδὲ ἡ μήτηρ του νὰ θέλωσι. Ἡ κατὰστασις τῶν πραγμάτων ἦτο τοσοῦτον δεινὴ ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ.

Ἡ κυρία Βιλλεμέρ ὠμολόγησεν, ὅτι εἶχεν αἰφνιδίως διατεθῆ κατὰ τοῦ χαρακτῆρος τῆς δεσποινίδος Σαιν-Ζενὲ, καὶ ὅτι προκειμένου νὰ τηρήσῃ τὸν λόγον τῆς, ὑπέδειξεν εἰς αὐτὴν ὅτι τοῦτο μεγάλῃ θὰ τῇ ἐπρόξενει λύπην. Ὁλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ κατόπιν τῶν ἐξηγημάτων ἐρωτήσεων τοῦ μαρκησίου, ἡ συνομιλία ἐξήφθη ἐπίσης, ἢ δὲ μαρκησία Βιλλεμέρ, στενοχωρηθεῖσα, ἐξήνεγκε τέλος τὴν καταδικητὴν τῆς Καρολίνας. Ἡ ἀτυχὴς κόρη εἶχε περιπέσει εἰς ἀμάρτημα, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει μὲν συγγνωστὸν ἢ μαρκησία ὡς προστάτρια καὶ φίλη τῆς, ἀλλ' οὐδὲ νὰ φαντασθῇ πλέον ἠδύνατο, μετὰ τοῦτο, νὰ τὴν ὀνομάσῃ κόρην τῆς.

Ἐνώπιον τοῦ ἀποτελέσματος τῆς συκοφαντίας οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐκάμφθη ἡ θέλησις τοῦ μαρκησίου.

— Εἶνε ἄτιμον ψεῦδος! ἀνεφώνησεν ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ψεῦδος ἀνανδρον... καὶ τὸ ἐπιστεύσατε! Πολὺ τολμηρὸς καὶ πολὺ ἐπιδέξιος πρέπει νὰ ἦτο ὁ συκοφάντης! Ὅχι μοῦ τὰ εἰπῆτε ὅλα, μήτηρ μου, διότι ἐγὼ δὲν ἔχω διάθεσιν ν' ἀρκεσθῶ εἰς ψεῦδη!

— Ὅχι, υἱέ μου, ὄχι, δὲν θὰ σοῦ εἰπῶ πλέον τίποτε, ἀπήντησεν εὐσταθῶς ἡ μαρκησία Βιλλεμέρ, καὶ πᾶσαν νέαν σου λέξιν θὰ τὴν θεωρήσω ὡς ἔλλειψιν στοργῆς καὶ σεβασμοῦ.

Οὕτως ἡ μαρκησία ἐμεινεν ἀνεξερευνητος. Εἶχε δώσει τὸν λόγον αὐτῆς εἰς τὴν Λεοντίαν νὰ μὴ

τὴν προδώσῃ, ἄλλως δὲ κατ' οὐδένα λόγον θ' ἀπεφάσιζε νὰ σπείρῃ τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῶν δύο τῆς υἱῶν. Ὁ δούξ εἶχε πολλάκις εἰπεῖ εἰς αὐτήν, ἐνώπιον τοῦ Οὐρβανου, ὅτι οὐτ' ἐξήτησε ποτέ του οὐδ' ἔτυχε γλυκὺ βλέμμα τῆς Καρολίνας. Τὸ ψεῦδος τοῦτο, ἐφρόνει ἡ μαρκησία οὐδέποτε ἠθέλε συγχωρήσῃ ὁ μαρκησίου. Ἐγνώριζεν ἤδη, ὅτι εἶχεν ἐκμυστηρευθῆ εἰς τὸν δούκα τὸν ἔρωτά του, ὅτι οὗτος συνέπασχεν εἰς τὴν λύπην του καὶ εἶχε κινήσει τὴν σύζυγόν του εἰς ἀναζητήσιν τῆς Καρολίνας δι' ὅλων τῶν μοναστηρίων τῶν Παρισίων. « Δὲν ὁμιλεῖ, ἔλεγε καθ' ἑαυτήν ἡ μαρκησία· δὲν ἀποτρέπει τὴν γυναῖκά του καὶ τὸν ἀδελφόν του ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν, ἐνῶ ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ ἐξομολογηθῇ τὸ παρελθόν εἰς τὸν μαρκησίου, διὰ νὰ τὸν θεραπεύσῃ! Φαίνεται λοιπὸν ὅτι θὰ ἦνε ἄκακρος πλέον τοιαύτη ἐξομολόγησις, καὶ ἂν ἐγὼ τὴν κάμω θὰ ὠθήσω τοὺς υἱοὺς μου ν' ἀλληλοσφαγῶσιν, ἀφοῦ τόσον ἠγαπήθησαν.»

Ἡ Καρολίνα ἐν τούτοις ἔγραψεν εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς:

« Τρομάζεις ὅτι εὐρίσκομαι εἰς τόπον τόσον ὀρεινὸν καὶ ἀνώμαλον, καὶ μ' ἐρωτᾷς ποῖα εἶνε ἡ ὠριότης τοῦ, ὥστε νὰ κινδυνεύῃ τις νὰ φονευθῇ εἰς κάθε του βῆμα. Ἐν πρώτοις ἐγὼ δὲν κινδυνεύω διόλου, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ καλοῦ μου Περὰ. Οἱ δρόμοι οἱ ὁποῖοι θὰ ἦσαν φοβεροὶ καὶ ἀδύνατοι ἴσως διὰ τὰς ἀμάξας τὰς ὁποίας γνωρίζομεν, εἶνε ἀρκετὰ πλατεῖς διὰ τὰ μικρὰ ἀμάξια τοῦ τόπου. Ἐπειτα ὁ Περὰ εἶνε πολὺ προσεκτικὸς. Ὅσακις τὸ βλέμμα του δὲν τὸν πληροφορεῖ ἀκριβῶς περὶ τοῦ πλάτους τὸ ὁποῖον μᾶς χρειάζεται, ἔχει πρὸς ἐξακρίθωσιν αὐτοῦ μείθρον, ἢ ὅποια μ' ἔκαμα πολὺ νὰ γελάσω, ὅτε τὸ πρῶτον τὸν εἶδα νὰ τὴν μεταχειρισθῇ. Μοῦ ἐμπιστεύεται τοὺς χαλινοὺς, πεζεῖται, λαμβάνει τὴν μαστιγὰ του, εἰς τῆς ὁποίας τὴν ῥάβδον εἶνε ἀκριβῶς σημειωμένον τὸ πλάτος τοῦ ἀμαξίου του, καὶ προχωρῶν ὀλίγα βήματα μετρεῖ ἀκριβῶς τὸ μεταξὺ τοῦ βράχου καὶ τοῦ βαράθρου διάστημα· καὶ ἐνίστο τὸ μεταξὺ δύο βαράθρων. Ἄν ὁ δρόμος ἦνε ἐν μόνον ἑκατοστόμετρον πλατύτερος παρ' ὅσον μᾶς χρειάζεται, ὁ Περὰ ἐπιστρέφει θριαμβευτικῶς καὶ διαβαίνομεν τρέχοντες. Ἄν τὸ ἑκατοστόμετρον αὐτὸ μᾶς λείπει, καταβαίνω ἐγὼ τῆς ἀμάξης, καὶ τὴν περῶ αὐτὸς κρατῶν ἀπὸ τοῦ χαλινου τὸ ζῶον. Σὲ βεβαιῶν ὅτι συνειθίζει τις τόσον καλὰ εἰς ὅλα, ὥστε οὐδὲ κανὸν τὸ συλλογίζομαι πλέον. Τὰ ἄλογα ἐδῶ οὔτε τρομάζουν εὐκολα οὔτε ἰδιότροπα εἶνε. Γνωρίζουν τὸν κίνδυνον ὅπως ἡμεῖς, καὶ δὲν συμβαίνουν δυστυχήματα περισσότερα παρὰ εἰς τὴν πεδιάδα. Σοῦ παρεστάθη ἴσως ὑπερβολικὸν τὸν κίνδυνον τῶν ἐκδρομῶν αὐτῶν διὰ τῶν πρώτων μου ἐπιστολῶν. Ἦτο ματαιότης, ἢ ὑπόλοιπον φόβου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐθεραπεύθη ἤδη ἐντελῶς, ἀφοῦ εἶδα πόσον ἦτον ἀνυπόστατος.

»Ὡς πρὸς τὴν καλλονὴν τοῦ Βελαί, οὐδέποτε θὰ κατώρθωνα νὰ σοῦ τὴν περιγράψω. Δὲν ἐφανταζόμην ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχωσιν, εἰς τὸ κέντρον τῆς Γαλλίας, μέρη τόσοσιν παράδοξα καὶ τόσοσιν μεγαλοπρεπῆ. Εἶνε πολὺ ὠραιότερα τῆς Ὠβέρνης τὴν ὁποῖαν διέβην ἐρχομένη. Ἡ πόλις τοῦ Πουὺ κεῖται εἰς θέσιν μοναδικὴν ἴσως. Εἶνε κατεσπαρμένη ἐν μέσῳ σωρῶν λάδας, οἷτινες φαίνονται ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν κόλπων τῆς καὶ ἀποτελοῦντες μέρος τῶν οἰκοδομῶν τῆς. Εἶνε γιγαντιαία κτίσματα. Ἄλλὰ κ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι ἀνήγειραν ἐπὶ τῶν πλευρῶν κ' ἐνίοτε ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ἐκ λάδας αὐτῶν πυραμίδων ἐνεπνεύσθησαν ἀληθῶς ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τῆς τοποθεσίας.

«Ἡ μητρόπολις εἶνε κτίριον θαυμασίας ῥωμανικῆς τέχνης, ὁμοιόχρους πρὸς τὸν βράχον, φαιδρυνόμενη δὲ κάπως διὰ τῶν κυανολευκῶν μωσαϊκῶν τοῦ ἀετώματός τῆς. Ἄπὸ τῆς θέσεώς τῆς φαίνεται κολασσιαία, διότι κεῖται ἐπὶ τῆς κορυφῆς σχεδὸν βουνοῦ κλιμακωτοῦ προξενούντος ἰλιγγίασιν. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς εἶνε θαυμάσιον διὰ τὴν κομψότητα καὶ δύναμιν τῶν γραμμῶν του καὶ τὸ ἐπικρατοῦν θρησκευτικὸν σκιοφῶς. Οὐδέποτε ἐνόησα οὐδὲ ἠσθάνθην οὕτως εἰπεῖν τὸν τρόπον τοῦ μεσαιῶνος ὡς ὑπὸ τοὺς μελανοὺς καὶ γυμνοὺς αὐτοὺς στύλους, ὑπὸ τοὺς θόλους αὐτοὺς οὓς περιβάλλουν αἱ καταγιγῆδες. Ἦτο λαϊκὴ φόβερὰ ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Αἱ ἀστραπαὶ διέσχίζον διὰ λάμπων καταχθονίων τὰ ὠραία πολυχρωμα ὑελώματα, ἀτινα μετέδιδον ἀνανακλάσεις πολυτίμων λίθων ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τοῦ ἐδάφους. Αἱ βρονταὶ τοῦ κερανοῦ ἐφαίνοντο ἐξερχόμεναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ἦτο ὁ Ἰεχωβά τῶν Ἑβραίων, ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ὀργῇ! Ἄλλὰ δὲν ἐτρόμαζον! Ὁ ἀληθὴς θεὸς, ὃν ἀγαπῶμεν σήμερον, δὲν ἔχει ἀπειλὰς κατὰ τῶν ἀσθενῶν. Προσηυχήθην ἐκεῖ ἐν πλήρει πίστει, καὶ ἠσθάνθην ἐπειτα ὅτι ἤμην πολὺ καλλιτέρα. Ἐννοεῖ τις ὅτι οἱ ὠραῖοι αὐτοὶ ναοὶ χρόνων παλαιῶν, καθ' οὓς ἐκράτει ἀγρία καὶ θερμὴ ἡ πίστις, εἶνε ἡ ἔκφρασις τῆς μεγάλης λέξεως: *μυστήριον*, οὕτινος ἀπηγορεύετο ἡ ἀποκάλυψις... Ἄν ὁ Κ. Βιλλεμέρ ἦτο παρών, θὰ μ' ἔλεγεν...

»Ἄλλὰ δὲν πρόκειται νὰ διατρέψω εἰς ζητήματα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἢ θρησκευτικῆς φιλοσοφίας. Αἱ ἰδέαι τοῦ Κ. Βιλλεμέρ δὲν ἀποτελοῦσι πλέον τὸ βιβλίον, δι' οὗ ἐδιδασκόμεν τὸ παρελθὸν καὶ δύναμαι νὰ προαισθανθῶ τὸ μέλλον.

»Βλέπεις ὅτι χάρις εἰς τὴν ὄρεξιν τὴν ὁποῖαν ἔχει ὁ καλὸς Περὰκ νὰ μοῦ δείξῃ τὰ θαυμάσια τοῦ Βελαί, καὶ χάρις ἐπίσης εἰς τὸν πέτασόν μου, ὅστις ἀποκλείει τὰ περίεργα βλέμματα, κατώρθωσα νὰ ἐξέλθω εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα. Ἡ πόλις εἶνε παντοῦ γραφικωτάτη μεσαιωνικὴ ἀκόμη, γεμάτη ἐκκλησίας καὶ μονα-

στήρια. Κύκλω τῆς μητροπόλεως ὑπάρχει σωρεία ὀλόκληρος ἀρχαίων οἰκοδομῶν, ὅπου ὑπὸ μυστηριώδεις ἀψίδας καὶ διὰ τῶν σχισμῶν τῶν βράχων, βλέπει τις μονάς, κήπους, κλιμακὰς καὶ σκιὰς σιωπηλὰς παρερχομένας ὑπὸ πέπλον καὶ ῥάστον. Κρατεῖ ἐκεῖ σιγὴ παράδοξος καὶ ὁσμὴ οὕτως εἰπεῖν χρόνων παλαιῶν, ἧτις σοῦ προσξενεῖ ῥίγος καὶ φόβον, ὅχι τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶνε πηγὴ πάσης ἐμπιστοσύνης καὶ πάσης ψυχικῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἐκεῖνων, οἷτινες ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ θραύουσι τοὺς δεσμούς καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅτε ἐμειθα εἰς τὸ μοναστήριον, ἐνθυμείσαι ὅτι ἡ μοναστικὴ ζωὴ μου ἐφάνετο φαιδρά. Ἐδῶ ἡ σκυθρωπότης τῆς μου ἐμπνέει τρόπον.

»Ἀπὸ τὴν μητρόπολιν καταβάνει τις, μετὰ μιᾶς ὥρας δρόμον, εἰς τὸ παράλιον τοῦ Διγκουίλ, ὅπου ὑψοῦται ἄλλο μνημεῖον, φυσικὸν συνάμα καὶ ἱστορικόν, τὸ περιεργότερον πρῶγμα τοῦ κόσμου. Εἶνε κῶνος σκλαβῶν ἠφιστισιογενῆς, τρικκοσίων ποδῶν ὕψους, ὅπου ἀναβαίνει τις διὰ περιστροφικῆς κλιμακῆς εἰς μικρὸν ἐκκλησίδιον Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, ὠραιότατον, κτισμένον δέ, ὡς λέγεται, ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ἀπὸ τὰ ἐρείπιά του.

»Διηγοῦνται περὶ αὐτοῦ μιαν παράδοσιν ἧτις μ' ἔκαμεν ἐντύπωσιν. Νῆα τις κόρη, χριστιανὴ παρθένος, καταδιωκομένη ὑπὸ ἀπίστου, ἐκρημνίσθη, διὰ νὰ τὸν διαφύγῃ, ἄνωθεν τοῦ ὄροπεδίου, ἀλλ' ἀνηγέρθη εὐθὺς χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε. Τὸ θαῦμα ἔκαμε κράτον, καὶ ἡ κόρη ἐκηρύχθη ἀγία. Ἡ ὑπερηφάνεια τὴν κατέλαβε, καὶ εἶπεν ὅτι θὰ ἐκρημνίστο καὶ πάλιν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὴν ἐπροστάτευον οἱ ἄγγελοι, ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὴν ἄφησεν ἀπροστάτευτον ὁ οὐρανός, καὶ συνετρίθη ὡς ξόανον.

Ἡ ὑπερηφάνεια! ναί, ὁ θεὸς ἐγκαταλείπει τοὺς ὑπερηφάνους... Καὶ χωρὶς τὸν Θεόν, τί δύνανται; Μὴ μοῦ λέγῃς ὅμως ὅτι ἔχω καὶ ἐγὼ ὑπερηφάνειαν... ὅχι, δὲν ἔχω. Δὲν ζητῶ ἐγὼ νὰ ἐπιδείξω τίποτε. Ἐν μόνον ζητῶ, νὰ μὲ λησμονήσουν, καὶ νὰ μὴν ὑποφέρουν ἐξ αἰτίας μου.

»Πλησίον τοῦ Πουὺ, κ' ἐν μέσῳ τῶν θυμασιῶν τῶν περιχώρων, ὑπάρχει χωρίον τι, οὕτινος δεσπόζει βράχος, ἐκ τῶν μεμονωμένων ἐκεῖνων καὶ παραδόξων, οἷτινες φύονται ἐδῶ ἀνὰ πᾶν βῆμα. Ὀνομάζεται Ἑσπαλύ, καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ βράχος φέρεי ἐρείπια μεσαιωνικοῦ φρουρίου καὶ σπηλαία κελτικά. Ἐν τῶν σπηλαίων αὐτῶν κατοικεῖ πτωχὴ γερόντων οἰκογένεια, τῶν ὁποίων ἡ ἐλεεινότης σπαράττει τὴν καρδίαν. Τὸ ἀνδρόγυνον ζῇ ὑπὸ τὸν γυμνὸν βράχον, οὕτινος μία ὀπὴ χρησιμεύει ὡς παράθυρον συγχρόνως καὶ καπνοδόχῃ. Τὴν νύκτα κλείουσι τὴν θύραν μὲ ἄχυρα τὸν χειμῶνα, καὶ μὲ τὸ μεσοπόριον τῆς γραίας τὸ θέρος. Ἐν κρεβάτι χωρὶς σινδόνος οὔτε στρώμα, δύο σκαμνία, μία μικρὰ σιδερά

λυχνία, μία ροδάνη καὶ δύο τρία χωμάτινα ἄγγεια εἶνε ὅλα τῶν τὰ ἐπιπλα.

»Ἐν τούτοις εἰς δύο βημάτων ἀπόστασιν ὑπάρχει εὐρύς καὶ λαμπρὸς οἶκος Ἰησοῦϊτῶν, ὀνομαζόμενος ὁ *Παράδεισος*. Μάτην διὰ τοῦ βράχου ῥέει ῥυαξ παρασύρων πολυτίμων λίθων ἐντὸς τῆς ἄμμου του. Ἡ γραία μ' ἐπόλησεν ἀντὶ ἐνὸς φράγκου μίαν δρᾶκα καρχηδονίων λίθων, σαπφείρων καὶ ὑακίνθων, τοὺς ὁποίους φυλάττω τῆς Διλής. Τὰ πετράδια εἶνε μικρὰ καὶ δὲν ἔχουν μεγάλην ἀξίαν, ἀλλ' ἐντὸς τῶν βράχων αὐτῶν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πολυτίμον στρώμα. Οἱ πατέρες Ἰησοῦϊται ἴσως τὸ ἀνακαλύψουν. Τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν τὸ ἔχω βέβαια σκοπόν, καὶ πρέπει νὰ συλλογισθῶ νὰ εὕρω ἐργασίαν. Ὁ Περὰκ ἔχει μιαν ἰδέαν, περὶ τῆς ὁποίας μοῦ ἡμιλεῖ πρότινον ἡμερῶν, καὶ ἡ ὁποία τοῦ ἦλθεν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ βράχου ἐκεῖνον τοῦ Ἑσπαλύ, ἰδοῦ πῶς.

»Ἐνῷ ἐπεριπάτου ἐπὶ τοῦ βράχου αὐτοῦ, εἶδα κ' ἐσυμπάθησα πολὺ ἐν μικρὸν παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐπαιζεν εἰς τὰ γόνατα ὠραίας, εὐρώστου καὶ φαιδρῆς χωρικής. Τὸ παιδίον αὐτό, νὰ σοῦ εἰπῶ, μόνον μὲ τὸν Κάρολον μὰς εἰμπορῶ νὰ τὸ παρομοιάσω, ὡς πρὸς τὴν συμπάθειαν τὴν ὁποῖαν ἐμπνέει. Δὲν εἶνε ὅμοιον μ' ἐκεῖνον, ἀλλ' ἔχει ὡς αὐτὸς θωπείας καὶ χάδια τὰ ὁποῖα σὲ ὑποδουλώνουν χωρὶς νὰ θέλῃς. Ἐλεγα τοῦ Περὰκ νὰ τὸ θυμᾶσθαι, καὶ τοῦ παρετήρουν ὅτι ἦτο ἐνδυμένον μὲ πολλὴν καθαριότητα, καὶ ὅτι ἡ μήτηρ του δὲν ἐπλεκε τρίχαπτα ὡς αἱ ἄλλαι, ἀλλὰ κατεγίνετο ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτό, ὡς ἂν ἤξευρεν ὅτι εἶχεν ἀληθῆ θησαυρόν, ὅτε ἐκεῖνος μ' ἀπήνησεν:

— Εὐρήκατε τὴν ἀλήθειαν τὸ παιδίον αὐτὸ εἶνε θησαυρὸς διὰ τὴν Ῥοκεβέρτη, ἂν τὴν ἐρωτήσετε τίνας εἶνε, θὰ σὰς ἀπαντήσῃ ὅτι εἶνε τὸ παιδίον μιᾶς ἀδελφῆς τῆς τὴν ὁποῖαν ἔχει εἰς τὸ Κλερμόν, ἀλλὰ δὲν εἶν' ἀλήθεια. Τὸ παιδίον αὐτὸ τῆς τὸ ἐνεπιστεῦθη εἰς κύριον, τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν γνωρίζει, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπλήρωσε διὰ νὰ τὸ θρέψῃ, καὶ τὴν πληρῶνει ἀκόμη διὰ νὰ τὸ περιποιηθῆται πολὺ, ὡς νὰ ἦτο υἱὸς πρίγκιπος. Δι' αὐτὸ βλέπετε ὅτι εἶνε καλοενδυμένη καὶ δὲν ἐργάζεται. Δὲν ἦτον ὅμως καὶ πτωχὴ. Ὁ σύζυγός τῆς εἶνε φύλαξ τοῦ φρουρίου Πολινιάκ, τοῦ ὁποίου βλέπετ' ἐκεῖ πέραν τὸν μεγάλον πύργον καὶ τὰ ἐρείπια, ἐπάνω εἰς ἐκεῖνον τὸν βράχον, ὁ ὁποῖος εἶνε ἀκόμη μεγαλείτερος ἀπὸ τὸ Ἑσπαλύ. Ἐκεῖ κατοικεῖ καὶ αὐτὴ, κ' ἔρχεται μόνον ἀπ' ἐδῶ, διότι ἔχει καιρὸν νὰ κάμνη περιπάτου. Ἡ πραγματικὴ μητέρα τοῦ παιδιοῦ θὰ εἶν' ἀποθνήσκουσα, διότι ποτὲ δὲν ἔγινε λόγος περὶ αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ πατήρ του ἔρχεται καὶ τὸ βλέπει, ἀφίνει χρήματα, καὶ παραγγέλλει νὰ μὴ τὸ στεροῦν τίποτε.

»Βλέπεις, ἀγαπητῆ μου ἀδελφῆ, ὅτι αὐτοῦ κρύπτεται μυθιστόρημα. Τοῦτο δὲ ἴσως εἴλωσε

τὸ ἐνδιαφέρον μου, ἀφοῦ καθὼς λέγεις, εἶμαι τόσοσιν ῥωμαντικῆ. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι τὸ μικρὸν αὐτὸ ἀγορὶ ἔχει κατὰ τὸ ὅποιον ἀπασχολεῖ εὐθὺς τὴν φαντασίαν. Δὲν εἶνε δυνατόν, καὶ λέγουσιν μάλιστα ὅτι μόλις ἀνέπνεεν, ὅταν τὸ ἔφεραν ἐδῶ, ἀλλὰ τῶρα ἔχει καλὸν χρῶμα, καὶ ὁ ἀήρ τοῦ βουνοῦ τόσοσιν τὸ ὠφελεῖ, ὥστε ὁ πατήρ του ὅταν ἦλθε πέρυσιν, κατ' αὐτὴν περίπου τὴν ἐποχὴν, νὰ τὸ πάρῃ, ἀπεράσισε νὰ τὸ ἀφήσῃ ἀκόμη ἐν ἔτος, διὰ νὰ δυναμώσῃ ἐντελῶς τὸ μικρὸν αὐτὸ πλάσμα ἔχει μορφήν ἀγγέλου ῥεμβάζοντος, ἔκφρασιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν ὁποῖαν δὲν ἔχουν τὰ παιδιά τῆς ἡλικίας του, καὶ ἀνέκφραστον χάριν εἰς τοὺς τρόπους του.

»Ὁ Περὰκ, ὅταν εἶδε τὴν τὴν τὴν μου συμπάθειαν, ἔξυσε περισκεμμένως τὴν κεφαλὴν του καὶ ὑπέλαθε:

— Δὲν κάμνομεν ἓνα πρᾶγμα; ἀφοῦ σὰς ἀρέσουν τόσοσιν τὰ μικρὰ, ἀντὶ νὰ ἔχετε ἔργον σὰς τὸ ν' ἀναγινώσκετε μεγαλοφῶνως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολὺ θὰ σὰς κουράξῃ, διατὶ νὰ μὴ ζητήσετε ἓνα μικρὸν ὑπότροπον σὰν αὐτὸν, τὸν ὁποῖον ν' ἀναθρέψετε εἰς τῆς ἀδελφῆς σὰς, μαζὺ μὲ τ' ἄλλα παιδιά; Τοιουτοτρόπως θὰ εἰσθε πάντοτε μὲ τὴν οἰκογένειάν σὰς, καὶ δὲν ἔ' ἀλλάξετε τὴν ζωὴν σὰς.

— Λησμονεῖς, καλέ μου Περὰκ, ὅτι πολὺν καιρὸν ἀκόμη δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ φανῶ εἰς τῆς ἀδελφῆς μου.

— Ἐρχεται ἡ ἀδελφὴ σὰς καὶ κάθητ' ἐδῶ, ἢ μένετε σεις μαζὺ μὰς ἓνα δύο χρόνους. Ἡ γυναῖκα μου θὰ σὰς βοηθῇ νὰ περιποιηθῆτε τὸ μικρὸν, καὶ σεις θὰ ἔχετε μόνον νὰ τὸ ἐπιτηρῆτε καὶ νὰ τὸ διδάσκετε. Μοῦ ἔρχεται μάλιστα μιὰ ἰδέα μ' αὐτὸ τὸ παιδί, ἀφοῦ τὸ τρελλαίνεσθε τόσοσιν πολὺ. Σήμερον ἡ αὐριον θὰ ἔλθῃ ὁ πατήρ του νὰ τὸ ἰδῇ. Νὰ τοῦ ἡμιλήσω διὰ σὰς;

— Τὸν γνωρίζεις λοιπόν;

— Τὸν ἐπῆγα μιαν φορὰν μὲ τὸ ἀμάξι μου εἰς τὸ βουνόν. Φαίνεται καλλιστος ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶνε πολὺ νέος ἀκόμη διὰ ν' ἀναθρέψῃ μόνος του ἐν ἀγορὶ τριῶν ἐτῶν. Ὁ ἀναγκασθὴ πάντοτε νὰ τὸ ἐμπιστεῖται εἰς μιαν γυναῖκα. Δὲν ἠμπορεῖ δὲ νὰ τὸ ἀφήσῃ περισσότερον εἰς τὴν οἰκογένειαν Ῥοκεβέρτη, διότι αὐτοὶ δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ τοῦ μάθουν ὅ, τι πρέπει νὰ γνωρίζῃ ἓνα παιδί τῆς τάξεώς του. Αὐτὸ θὰ ἦτον δουλειὰ διὰ σὰς. Ποτὲ ὁ πατήρ του δὲν θὰ εὕρῃ καλλιτέραν μητέρα διὰ τὸ παιδί του. Ἐννοια σὰς, ἔννοια σὰς! Ὅχι ἔχω ἐγὼ τὸν νοῦν μου, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ζεῦρω τί θὰ τοῦ εἰπῶ.

»Ἄς τρέψῃ τὸ σχέδιόν του ὁ ἀγαθὸς Περὰκ, καθὼς καὶ ἡ Ἰουστίνια. Ἐγὼ δὲν πιστεύω νὰ γείνη τίποτε, διότι ὁ μυστηριώδης κύριος, ὅστις περιμένεται, θὰ ζητήσῃ βέβαια πληροφορίας περὶ ἐμοῦ, εἰς τὰς ὁποίας δὲν θέλω νὰ δοθῇ ἀπάντησις, ἐκτὸς ἂν ἡμῶν ἐντελῶς βεβαία, ὅτι οὔτε μακρόθεν

οὔτε ἐγγύθεν γνωρίζει κανέν ἐκ τῶν προσώπων, εἰς τὰ ὅποια θέλω νὰ κρύψω τὴν διαμονήν μου. Πῶς ὅμως νὰ βεβαιωθῶ περὶ τούτου; Ἡ ἰδέα τοῦ Περὰκ αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶνε κακὴ ἰδέα. Θὰ μοῦ ἤρσκει πολὺ περισσότερο ν' ἀναθρέψω δι' ὀλίγα ἔτη ἓν παιδίον εἰς τὴν οἰκίαν μας, παρὰ νὰ εἰσελθῶ καὶ πάλιν εἰς ξένην οἰκογένειαν. Θὰ ἐπροτίμων δὲ κόρην μᾶλλον ἢ παῖδα, διότι θὰ μοῦ τὴν ἄφρινον περισσότερο καιρόν. Ἄλλ' ἡ ἐκλογή βεβαίως δὲν θὰ ἦνε ἄφρονος, διότι τὰ ἐξ ἔρωτος αὐτὰ τέκνα, τὰ ὅποια κρύπτουν οἱ γονεῖς των, δὲν εὐρίσκονται εὐκολα. Ἐπειτα πρέπει καὶ νὰ ἐμπιστευθοῦν ἐντελῶς. . . νὰ μὲ γνωρίζουν. Ἡ Κυρία Δαργλάδ, ἡ ὅποια γνωρίζει ὅλου τοῦ κόσμου τὰ μυστικά, θὰ μοῦ εὕρισκεν ἴσως ἀλλὰ δὲν ἔχω πλέον διάθεσιν ν' ἀποσταθῶ εἰς αὐτήν. Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, θὰ μοῦ ἐγίνετο ἴσως πρόξενον νέας δυστυχίας.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΕΝ Τῇ ΔΥΣΕΙ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 600.

Οἱ Τούρκοι κατακτῆσαν τὴν Ἠπειρὸν καὶ διὰ πολλῶν θυσιῶν προσοικειωθέντες τοὺς μαχίμους αὐτῆς κατοίκους, κατάρθρωσαν ἵνα προσελκύσωσι τοὺς πλείστους καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἰσλαμισμῷ οὕτω δ' ἐσηματίστη φοβερόν κέντρον ἐξωμοτῶν Τόσκων, Τάμιδων καὶ Λιάπιδων Ἀλβανῶν, διακρινόμενων ἐπὶ παραφύρῳ τόλμῃ καὶ ἀσπόνδῳ μίσει πρὸς τοὺς ὁμοθρήσκους τῆς χθῆς. Ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους τούτου τῆς ἐξωμοσίας ἐπέπλεον χριστιανικά τινα χωρία, τὰ ὅποια ἡρωϊκῶς ἔμαχοντο ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, ἢ καταπονούμενα ἀδρῶς ἐξηγόραζον τὴν σωτηρίαν. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐξωμόταί δὲν ἠπέιλον μόνον τὰς ἐν Ἠπειρῷ δύο ἐνετικὰς κτήσεις, τὴν Πάργαν καὶ τὸ Βουθρωτόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Κέρκυραν ἠνώχλων καὶ πολλὰκις ἀπέκλεισαν διὰ τῶν πειρατικῶν των στολισίων.

Τὸ 1473 ὁ ἐν Κερκύρᾳ διακείμενος Στρατιώτης Ἰωάννης Βλάσης ἀπεράσισε νὰ ἰδρῦσθαι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐπικινδύνων τούτων ἐξωμοτῶν ἓν ἀκριτικὸν θέμα. Ἀκριβῶς ἀντικρῶ τῆς πόλεως Κερκύρας μεταξύ Κονισπόλεως καὶ Σαγιαδάδας ἔκειτο τὸ ὄχυρόν φρούριον Στροβίλι φρουρούμενον ὑπὸ γιαντιστῶν καὶ πυροβολιστῶν· συνεννοηθεὶς ὁ Βλάσης πρὸς δύο Στροβιλιώτας χριστιανούς, ἐπὶ κεφαλῆς δεκαοκτῶ Στρατιωτῶν ἐφορμῆ ἐξ ἀπρόοπτου καὶ φονεύσας ἅπασαν τὴν τουρκικὴν

φρουράν, ἐλευθεροὶ τὸ Στροβίλι. Μετὰ τοῦτο ὁ Βλάσης ἐλθὼν εἰς Βενετιανὰν προσφέρει εἰς τὴν Γερουσίαν τὸ κατακτηθὲν φρούριον καὶ ὑπόσχεται τὴν ἀπελευθέρωσιν ὀλοκληροῦ τοῦ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καλουμένου θέματος τῆς Βαγενετίας, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Κεστρήνης καὶ Θεσπρωτίας. Ἡ Γερουσία εὐχαρίστως δεχθεῖσα τὴν ὑποταγήν, ὀνομάζει τὸν Βλάσην διοικητὴν τοῦ Στροβιλίου, καὶ γενναίως ἀνταμείψασα διὰ χρημάτων καὶ πολυτελῶν ἐνδυμασιῶν τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀγωνισθέντας Στρατιώτας, διατάσσει τὰς ἐν Κερκύρᾳ ἀρχὰς νὰ τῷ παράσχωσι πᾶσαν συνδρομήν διὰ τὴν περαιτέρω κατακτήσιν. Ἐπεκτείνας ὁ Βλάσης τὴν ἐπιχείρησιν ἐλευθεροῖ μετ' ὀλίγον καὶ τὸ σπουδαῖον ἐπίνειον φρούριον τῆς Βασιτίας· συγχρόνως δὲ καὶ ἄλλοι πρὸς τοῦτον συνεννοούμενοι Στρατιῶται καταλαμβάνουσι τὸ Φανάριον τῆς Θεσπρωτίας καὶ τὸ Σοπιτόν· πρὸς βορρᾶν οἱ Χειμαριῶται ἐλευθεροῦσι πολλὰ χριστιανικά χωρία.

Ἀλλὰ τὰς ἐπιτυχεῖς ταύτας ἐπιχειρήσεις ἐματαιώσεν ἡ ἐν ἔτει 1479 συνομολογηθεῖσα συνθήκη τῆς Δημοκρατίας πρὸς τὸν Μωάμεθ Β'. Διὰ τῆς ταπεινωτικῆς ταύτης συνθήκης ἡ Ἐνετία οὐ μόνον ὑπεχρέωθη νὰ κατεδαφίσῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τοὺς Τούρκους πάντα τὰ φρούρια ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐξέθηκε τοὺς ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει χριστιανούς εἰς δεινότερας συμφοράς, αἵτινες θὰ κατέληγον εἰς ἀληθῆ πανωλεθρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἂνευ τῆς ἡρωϊκῆς προστασίας τῶν Στρατιωτῶν. Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης ταύτης καταπλεύσας εἰς τὸ Ἰόνιον ὁ πρῶην μέγας βιζήρης Κεδούκ Ἀχμέτ μετὰ πολλοῦ στόλου, κατέλαβε τὴν Βόνιτσαν, Δευκάδα καὶ Κεφαλληνίαν, ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸν ἔχθρὸν τῆς Δημοκρατίας Λεονάρδου τὸν Τόσκον, καὶ καταστρέψας ἐκ θεμελίων τὰ φρούρια, ἠρήμωσε τὴν χώραν, καὶ αἰχμαλωτίσας τοὺς κατοίκους ἄλλους μὲν ἐπώλησε πρὸς δέκα σολδία ἕκαστον, ἄλλους δὲ ἐπέμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν· εἰς συνέχειαν τοῦ βδελυροῦ του θριάμβου κατέπλευσεν ὁ ἄγριος βιζήρης εἰς Ζάκυνθον.

Ἡ νῆσος αὕτη κατῳκεῖτο τότε ὑπὸ 25,000 ψυχῶν, ἐξ ὧν αἱ δεκαπέντε χιλιάδες προσέφυγον ἐκεῖσε ἐξ Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας καὶ Πελοποννήσου, ἐν τῇ διαρκείᾳ τοῦ πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμου τῶν Ἐνετῶν. Ἀνάνδρως ἐγκαταλειφθεῖσα ἡ Ζάκυνθος ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λεονάρδου ἔμεινε ἀκυβέρνητος· εὐτυχῶς ὅμως εἶχον μεταβῆ ἐν τῇ νήσῳ καὶ πεντακόσιοι Στρατιῶται ὑπὸ τὸν Πέτρον Μπούαν, ἐξάδελρον τοῦ προμνημονευθέντος Μερκουρίου. Εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς τούτους ὑπερασπιστὰς θαρροῦντες οἱ πρόσφυγες καὶ οἱ κάτοικοι δὲν ἔφυγον, ἅμα ἤκουσαν τὴν φοβερὰν τύχην τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ ὁμογενῶν. Ἀμα ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπαρουσιάσθη, πάντες οἱ ἐν

Ζακύνθῳ διεκήρυξαν ὅτι πρέπει νὰ σεβασθῶσιν, ὡς ὄντες ὑπήκοοι τῆς Ἐνετίας καὶ οὐχὶ τοῦ Λεονάρδου. Ὁ ὑπόουλος βιζήρης διαβεβαίωσε τοὺς τοὺς, ὅτι ὁ ἀναφέρῃ τὴν πρότασιν των εἰς τὸν Σουλτάνον, κρύφα ἀπεβίβασε στρατὸν πρὸς αἰχμαλωσίαν (7 Σεπτεμβρίου 1479). Ἀμέσως οἱ Στρατιῶται ἐξορμῶσι καὶ τρέφαντες εἰς φυγὴν τοὺς Τούρκους ἐκρεοῦργησαν ἀρκετούς. Ὁ βιζήρης ἀποβιβάσας πολυαριθμότερον σῶμα μετὰ πυροβόλων (βομβαρδῶν) διέταξε τὴν προσβολὴν τοῦ φρουρίου· οἱ Στρατιῶται ὀρμήσαντες τὸ δεύτερον τρέπουσιν εἰς φυγὴν τοὺς πολιορκητάς καὶ λαθόντες πάντα τὰ πυροβόλα των ἐπανέρχονται εἰς τὸ φρούριον ἀνενόηλοι. Ὁ Κεδούκ Ἀχμέτ ἐκδικούμενος συλλαμβάνει πάντα τὰ παραπλέοντα ἐνετικὰ πλοῖα καὶ αἰχμαλωτίζει ἀρκετούς νησιώτας. Τρίτον ἐξορμήσαντες οἱ Στρατιῶται σφαζοῦσι πολλοὺς Τούρκους καὶ ριψάντες τοὺς ὑπολοίπους εἰς τὴν θάλασσαν, ἐλευθεροῦσι τοὺς αἰχμαλώτους. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Μωάμεθ Β' μαθὼν τὰ ἐν Ζακύνθῳ συμβαίνοντα, ἀπήτησε παρὰ τοῦ ἐνετοῦ πρέσβεως τὴν ἀπαγωγὴν τῶν Στρατιωτῶν μετὰ τῶν ὑπηκόων τῆς Δημοκρατίας, καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ νήσου. Λαθὼν τὴν συναίνεσιν τοῦ πρέσβεως διατάσσει τὸν βιζήρην ἵνα κατεδαφίσῃ τὸ φρούριον καὶ ἐντελῶς ἐρημώσῃ τὴν νῆσον. Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ πρώτου ὄρου τῆς νέας συνθήκης κατέπλευσεν εἰς Ζάκυνθον ὁ Ἐνετός ναύαρχος Ἀντώνιος Λορεθάνος. Ὁ πονηρὸς βιζήρης, ἀφοῦ διαφοροτρόπως προσεπάθησε νὰ δολιευθῇ τὴν συνθήκην, ἐπὶ τέλους ἐδέχθη ν' ἀποχωρήσῃ ὅπως ἐπιβιβασθῶσιν ἀνενόηλοι οἱ Στρατιῶται καὶ οἱ ἐνετοὶ ὑπήκοοι κρύφα ὅμως ἀποβιβάσας πεντακοσίους Τούρκους ἐκρυψεν ἐν ἐνέδρᾳ. Τὴν ἐπιούσαν εἰκοσι Στρατιῶται ἐξεληθέντες πρὸς ὕδρευσιν ἀνεκάλυψαν τὴν τουρκικὴν χωσίαν καὶ κατέσαντες τοὺς ἐτέρους ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ κατεκρεοῦργησαν ἅπαντας (tagliò a pezzi).

Ἐκ Ζακύνθου μεταβὰς ὁ βιζήρης εἰς Βασιτιανὰν παρέδωκε τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, καὶ ἠχμαλώτισε 1800 ἄνδρας, λέγων ὅτι ἦσαν πρόσφυγες ἐκ Ζακύνθου. Μετὰ τοῦτο καταστρέψας τὰ φρούρια τῆς Ρίλλας καὶ τοῦ Φαναρίου, ἀπῆλθεν ἀπαντήσας εἰς τὰ παράπονα τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἀρχῶν, «ὅτι προσνήχθη ὡς καλὸς φίλος, ὅστις διερχόμενος ἐκ φιλικῆς κήπου λαμβάνει τὸ θάρος νὰ προζενῆσθαι μικρὰν τινα ζῆμίαν»⁴⁾.

Εἶνε γνωστὸν πῶς ἡ μὲν Ζάκυνθος ἐκτοτε, ἡ δὲ Κεφαλληνία ὕστερον λαβούσας ἀρκετάς Στρατιωτικὰς ἀποικίας ἐγένοντο δύο σπουδαῖα φυτώρια τῆς πολεμικῆς ἀναγεννήσεως τῆς χώρας. Ἐν πάσῃ ἐξεγέρσει τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς οἱ Κεφαλλῆνες καὶ οἱ Ζακύνθιοι, ὡσεὶ ἐλκόμενοι ὑπὸ μυστηριώδους μαγνήτου, ἔρχονται ἵνα χύσωσι τὸ

αἷμα των ὑπὲρ ἐλευθερώσεως τῶν πατρικῶν τῶν φων. Εἶνε ἀληθές ὅτι ἐπὶ ἐνετοκρατίας χάριν ταπεινῶν συμφερόντων ἐπλάσθησαν ἀκατονόμαστοὶ τινες παραδόσεις περὶ φραγκικῆς καταγωγῆς τῶν Στρατιωτικῶν τούτων οἰκῶν· τί θὰ ἔλεγεν ὅμως ὁ Δράκος Τιπάλλος, ἀρχηγὸς τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ Στρατίας, καὶ ὁ Κερουσσὸς ἄλλοτε κύριος τοῦ ἐν Καλαβρούτοις ὁμωνύμου χωρίου, ὁ ἐν Ἀπουλίᾳ ἀνδραγαθήσας, ὅταν ἤκουον ὅτι οἱ ἀπόγονοὶ των ἀπαρνηθέντες αὐτοὺς ἐπλασαν νέους προγόνους, τοὺς Ναπολιτάνους de Baldi καὶ Tribaldi, καὶ ἓνα Peplasso Caruso, barone di Terra Bassa! O tempora, o mores!

Τὸ 1511 οἱ πολλὰ ἀπὸ τῶν περιοίκων Ἀλβανῶν πάσχοντες Πάργιοι ἐζήτησαν τὴν ἀποστολὴν 25 Στρατιωτῶν ἀπὸ τῶν εἰς τὰς προσημειωθείσας δύο νήσους συγκεντρωθέντων.

Τὸ 1537 εἶνε ἔτος μεγάλης δοκιμασίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι κυριαρχίας τῶν Ἐνετῶν. Ἀπειράριθμοι στρατοὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν καὶ στόλος καταπληκτικὸς ὑπὸ τὸν ἄγριον καὶ μεγαλεπήβολον Χαϊρεδὶν κατέκλυσαν τὴν Ἠπειρὸν καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Ἀπὸ Σκύρου καὶ Κρήτης μέχρι τῆς Κελαβρίας ἡ πυρὰ καὶ ἡ ἐρήμωσις ἐσημαῖον τὴν φοβερὰν διάθεσιν τοῦ ἐκ Μυτιλήνης ἐξωμότου ναυάρχου τοῦ Ναύπλιον καὶ ἡ Μονεμβασία, αἱ δύο μόναι ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεις τῆς Δημοκρατίας, ἔπνεον τὰ λείψια· ἡ Κέρκυρα μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρείπιων καὶ πτωμάτων· οἱ ἐν Ἠπειρῷ δύο χριστιανικοὶ προμαχῶνες, ἡ Πάργα καὶ τὸ Βουθρωτόν, παρεδόθησαν. Δύο καὶ μόναι χριστιανικοὶ φανοὶ ἔλαμπον ἔτι ἐν μέσῳ τοῦ βαρβαρικοῦ σκότους, τὸ ὅποῖον περιέβαλλε τὴν ἐτοιμοθάνατον Ἑλλάδα, ἡ ἡρωϊκὴ Χειμάρα καὶ ἡ μεγάλθυμος Μάνη· ἡ πρώτη, δημοκρατία, στρατιωτικῶς διοργανισμένη, ἐπέξετείνετο μέχρι τοῦ λιμένος τῶν Ἁγίων Σαράντα, καὶ ἐθεωρεῖτο συνέχεια τῆς πολιτείας τοῦ Βουθρωτοῦ· ψιλῶ ὀνόματι ἀναγνωρίζοντα τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Ἐνετῶν, τ' ἀποτελοῦντα τὴν Χειμάραν χωρία ἐδιοικοῦντο ὑπὸ ἰθαγενῶν ὁπλαρχηγῶν καὶ τῶν ἐν Βουθρωτῷ συγκεντρωθέντων πολυαριθμῶν Στρατιωτῶν⁴⁾. Τιμαριωτικώτερον διοργανισμένη ἡ Μάνη, ἀπὸ τῆς φυγῆς τῶν Κλαδαίων ἐξηκολούθει τὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς περιοίκους Τούρκους, οἵτινες οὐδέποτε ἐπάτησαν τὸν ἱερόν Ταύγετον· πολλοὶ καὶ ἐνταῦθα, Πελοποννήσιοι, Κύπριοι καὶ Κρήτες Στρατιῶται καταφυγόντες, ἀπετέλεσαν τὴν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν λεγομένην luogotenenza della Stratia di Maina (στρατιόπεδον τῶν ἐν Μάνῃ Στρατιωτῶν), τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς μνημονεύεται ὁ Λάκων Θεόδωρος Λιβέρης ὁ ἐπονομα-

⁴⁾ Βλέπε τὰς ἐπισήμους ἐκθέσεις περὶ τῶν τότε συμβάντων ἐν Σ' τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν Μνημείων (σελ. 214—218).

ζόμενος Λαγός, ὁ ἐν ἔτει 1547 προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Κυθηρίων εἰς στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδίν ἐρημωθείσης νήσου των.

Ἐνῷ ὁ σουλτάνος Σουλεϊμάν, κατασκηνοῦν ἐν Γουμενίσσῃ ἐθεώρει τὴν δῆυσιν τῆς Κερκύρας καὶ ἀνέμενε τὴν παράδοσιν αὐτῆς, οἱ ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Χειμάρρας διεσπαρμένοι Στρατιῶται ἐν συμβουλίῳ ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλωσι τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον διὰ νυκτοπολέμου εἰς τὸν γενναῖον Δκιμιανὸν ἔλαχεν δὲ ἐπικίνδυνος κληρὸς τῆς κατασκοπεύσεως τῶν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ «θεωρῶν τὸν θάνατον ὡς μηδὲν, μάλιστα ἀπανταχοῦ ζητῶν τοῦτον, πρὸ μηδενὸς ἐμποδίου ὀπισθοχωρῶν, γνώστης ἀκριβέστατος ὄλων τῶν ἀτραπῶν καὶ τῶν δασῶν, ὁ Δκιμιανός», γράφει ὁ Βόζιος, εἰσέδυσσε τὴν νύκτα εἰς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον· ἀλλ' ἐνῷ ἐπεθεώρει τὴν θέσιν τῆς σκηνῆς τοῦ σουλτάνου, κλάδος δένδρου θλασθεὶς ὑπὸ τοὺς πόδας του ἐπρόδωκεν αὐτόν· συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν φρουρούντων γιαντισῶρων ἀπεβίωσεν ἐν βασάνοις. «Ὁ νυκτοπόλεμος ἀπέτυχε, καὶ πολλὰ τῆς Χειμάρρας χωρία ἐκυλίσθησαν ἐν τῷ αἵματι· ἀλλὰ καὶ ὁ σουλτάνος καταφοβηθεὶς διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας καὶ ἀπήγαγε τὸν στρατὸν ἐκ τῆς Ἡπείρου. Οἱ χριστιανοὶ ἀνέπνευσαν, καὶ οἱ Στρατιῶται μετ' οὐ πολὺ ἀνέκτησαν τὴν Πάργαν καὶ τὸ Βουθρωτόν.

Τὸ 1540 φρουρεῖ ἐν Πάργῃ μετὰ εἴκοσι Στρατιωτῶν ὁ Ζακύνθιος Ἐκτωρ Μπούας, πιθανῶς υἱὸς τοῦ προσημειωθέντος ὑπεραπιστοῦ τῆς νήσου κατὰ τοῦ βιζιρίου Ἀχμέτ. Ἐκτοτε διαδοχικῶς Κερκυραῖοι, Ζακύνθιοι καὶ Κεφαλλῆνες Στρατιῶται φρουροῦσιν ἐνταῦθα καὶ διοργανίζουσι τοὺς περιφήμους τῆς Πάργας Στρατιῶτας, οἵτινες μέχρι τῆς εἰς τοὺς Τούρκους πωλήσεως τῆς χώρας γενναίως προμαχοῦσιν ὑπὲρ πατρίδος καὶ προστατεύουσι τοὺς περιοίκους ὁμοεθνεῖς. Ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Στρατιωτῶν τούτων καταγέταται καὶ ὁ Τσοβάρας, ὁ πρῶτος ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἡσυχαστῶν ὑμνούμενος ἀρματωλός. Οὗτος καταλαβὼν τὴν μεταξύ τῶν ποταμῶν Λούρου καὶ Μκυροποτάμου χώραν, τὴν ὀνομαζομένην Λάκκαν τοῦ Σουλίου, ἔδρυσε τὸ πρῶτον χριστιανικὸν ἀρματωλικὸν ἐν Ἡπείρῳ. Ὁ Τσοβάρας πρῶτος ἐταπείνωσε τὴν ὄφρον τῶν ἀγρίων τοῦ Μαργαριτίου ἀγᾶδων, οἵτινες πρότερον ἐξέτειναν μέχρι τῆς Πάργας τὰς ἐπιδρομὰς των καὶ κατέστησαν φόρου ὑποτελεῖ οὐ μόνον τὴν Λάκκαν ἀλλὰ καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Φαναρίου. Ὀλίγον πρὸ τοῦ 1572 ὁ γενναῖος ἀρματωλός ἐπεσε θύμα τῆς δολοφονίας τῶν Μαργαριτιωτῶν, ὡς γράφει τὸ εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐτι φέρμενον ἕσμα, ἐν ᾧ ζωηρῶς εἰκονίζεται ἡ μεγάλη αὐτοῦ ψυχὴ:

Βαρκοῦλα ἐκατέβαινε τοῦ Λούρου τὸ ποτάμι,
τὰ βέμματα βόδωλαν καὶ ἡ βαρκοῦλα τρίχει.
Καταμεσῆς τοῦ ποταμοῦ ἔς τὸν Πόρο τοῦ Τσοβάρ
τὰ βέμματα βόδωλαν, καὶ ἡ βαρκοῦλα ἐστάθη,

γιατὶ δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ, ἔς ἓνα δέντρον μεγάλο,
ἓνα πουλί, μαῦρο πουλί, σὰν ἀπ' ἀνθρώπου στόμα
στριγκιὰν φωνὴν ἐξέγαλε, κ' οἰλόχοι ἀχολογοῦσαν.
— Καραθοκὺρη, σὰν θὰ ἔβης δὲ ἀπὸ τὸ ποτάμι,
διελάλησε ἔς τὴν Πρίβεζα, ἔς τὴν Βόνιτσα, ἔς τὸν Βάλτο,
νὰ μάθουν πῶς ἐσκότισαν τὸν καπετὰν Τσοβάρ.
Πέρναγε φῆς μὲ δυὸ παιδιά ἔς τὴν Ἄρτα νὰ πηγαίη,
κ' ἐδῶ καρτέρι τῶκαμαν Τούρκοι Μαργαριτιῶται.
Ἐξῆς βόλιε τῶρριξαν, τὰ τρία τὸν ἐπῆραν,
τῶνα τὸν πῆρε ἔς τὸ μερί, τ' ἄλλο ἔς τὸ δέξιο χέρι,
τὸ τρίτο τὸ πικρότερο τοῦ τρύπησε τὰ στήθα.
Ἥλῃ φωνίσαν ἔβγαλε, ψηλῇ φωνίσαν βγάξει:
— Μαργαριτιῶται ἄπιστοι, νυχοπαλληκαράδες,
ἐγὼ ἂν σκότωσα πολλούς, πολλούς ἀπ' τοὺς δικούς σας,
πλληκαρῆσια τῶκαμα, δὲν σκότωσα τὴ νύχτα
τὸ ξέρε ἔλ' ἡ Ἀμάκη, ὁ Λούρος, τὸ Φανάρι.

Ἄλλ' ἡ δολοφονία τοῦ Τσοβάρου δὲν ἔμεινε ἀνεκδίκητος. Τὸ 1572 ὁ μετὰ τὴν ἐν Νκυπάκτῳ νυμαρχίαν εἰς Κέρκυραν καταπλεύσας ἐνετὸς ναύαρχος Σιδοκαστιανὸς Βενιέρης, ἐνδίδων εἰς τὰς προτροπὰς τῶν μετ' αὐτοῦ συναγωνισθέντων Στρατιωτῶν, διέταξε τὴν ἐντελῆ καταστροφήν τοῦ φρουρίου τοῦ Μαργαριτίου· οἱ τῶς αὐθάδεις ἀγᾶδες ἐφρονεύθησαν, ἡ μαλωτισθῆσαν καὶ διεσπάρησαν, τὸ δὲ φρούριον των ἐκ θεμελίων ἀνσκαφρὲν ἔμεινε ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα σωρὸς πυρὶ καυστός. Τὸν κατὰ τοῦ Μαργαριτίου αἵματηρὸν θρίαμβόν των ἔψαλλον οἱ Στρατιῶται ἐν ἕσματι συμπεριληφθέντι ἐν τῇ διτόμῳ συλλογῇ τῶν εἰς πκηγηρισμὸν τῆς ἐν Ναυπάκτῳ νυμαρχίας ἐκδοθέντων ἐν Ἐνετίῃ (1572) πολυγλώσσων ποιημάτων. Ὁ διασημὸς ζωγράφος Bellotti ἐδικαίωσε τὴν καταστροφήν τοῦ ἐπικινδύου τούτου κέντρου τῶν ἐν Θεσπρωτικῇ ἐξωμοτῶν ἐν πίνακι ἀνηρημένῳ ἐν τῷ δουκιῷ παλατίῳ. Τὸ ἀρματωλικὸν τῆς Λάκκας κατέλαβον οἱ συγγενεῖς τοῦ Τσοβάρου, ὑπὸ δὲ τὴν σκέπην τῶν ἀνδρείων τούτων ἐσηματίσθη μετ' ὀλίγον τὸ Σοῦλι ⁴⁾.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον ἐν Ἡπείρῳ, οἱ Πελοποννήσιοι λαβόντες τὰ ὄπλα (1520) περιώρισαν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ φρούρια· τὸ κίνημα ὅμως ἀπέτυχεν ἐξ ἀπειρίας τοῦ αὐτοχειροτονήτου ἀρχηγού (chi governava aveva poca esperienza). Ὁ τὴν εἰδήσιν ταύτην μεταδούς ἡμῖν εἶνε ἄνωγμος Στρατιώτης ὑπηρέτων ἐν τῷ στρατῷ τοῦ σουλτάνου, καὶ συνεννοούμενος πρὸς τοὺς χριστιανούς εἰς καταπολέμησιν τοῦ κοινῆς ἐχθροῦ. Γράφων ἐνῷ χρόνῳ ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε' ἐμελέτα τὸν πρὸς τοὺς Τούρκους πόλεμον, θεωρεῖ ἀπαραίτητον εἰς ἐπιτυχῆ ἐξέγερσιν καὶ τῆς Ἑλλάδος τὴν εἰς τὰς πατρίδας ἐπάνοδον τῶν Στρατιωτικῶν ἀρχόντων, καὶ τὸν διοργανισμόν τοῦ κινήματος ὡς ἐξῆς. Ὁ Θεωμᾶς Ἀσάνης καὶ ὁ Μιχαὴλ Σγουρομάλλης νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀχαΐαν, τὴν δὲ Κορινθίαν μετὰ τῆς Περκχωρῆς ὁ Βελισάριος Ράλης μετὰ τῶν ἀδελφῶν του· ὁ Καντακουζηνός καὶ ὁ Κλαδῆς τὴν Μάνην, ὁ

⁴⁾ Περὶ τῶν πρώτων σχέσεων τῶν Σουλτανικῶν πρὸς τοὺς Ἐνετούς καὶ τοὺς περιοίκους ἀγᾶδες διεσώθη πολύτιμος σειρά ἐγγράφων ἐν τοῖς ἐνετικοῖς ἀρχείοις.

Κωνσταντῖνος Μπόχαλης τὴν Σπάρτην, οἱ δὲ Παλαιολόγοι, ὁ Λάσκαρις καὶ ὁ Γεώργιος Πράσιнос τ' ἄλλα μέρη· ὁ Μεγαδούκας νὰ καταλάβῃ τὴν κλεισοῦραν τῆς τότε ἑρήμου Καβάλλας, ἵνα οὕτω διακοπῆ ἡ ἐκ Μακεδονίας συγκοινωνία τῶν Τούρκων πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Συγχρόνως οἱ ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Κρισσαίου κόλπου (Γκλαξειδίῳ) ὠχυρωμένοι γενναῖοι ἄνδρες, οἱ συνεχῶς πρὸς τοὺς Τούρκους πολεμοῦντες, ὡς καὶ οἱ κατοικοὶ τῶν Σαλόνων, νὰ συνεννοηθῶσι πρὸς τοὺς Ἀγραφιῶτας, καὶ διὰ τούτων πρὸς τοὺς πολεμιστὰς τῆς Θεσσαλίας. Τὴν προτεινομένην ὅμως ἐξέγερσιν ἐματαιώσεν ἡ ἀντιζηλία αὐτῶν τῶν ἐν Εὐρώπῃ χριστιανῶν, οἵτινες οὔτε τὴν Ἑλλάδα ἐνόουν νὰ ἐλευθερώσωσιν, οὔτε εἰς ἄλλον τινὰ, πλην τοῦ Τούρκου, ν' ἀφήσωσιν αὐτήν. Ἐν τῷ συγκροτηθέντι πολεμικῷ συμβουλίῳ ἐν Ἐνετίῃ (1532) ὁ Μερκούριος Μπούας ἐπρότεινε ὡς εὐχερεστάτην τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, οἱ ἄλλοι ὅμως στρατηγοί, καὶ ἰδίως ὁ προσωπικῶς τούτον ἐχθρευόμενος δούξ τοῦ Οὐρβίνου, μετέβαλον θέμα βουλίας.

Ἐν ἔτει 1533 ὁ ναύαρχος τοῦ Κάρολου Ε', Ἀνδρέας Δόρις, μὴ ἀναμείνας τὴν ἐλευσίαν τῶν συμμάχων, ἀνέλαβεν ἑαυτὸς τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου. Οἱ περιωχόμενοι ἐν τῇ χώρῃ Στρατιῶται ἐσπευσαν νὰ τῷ παραδώσωσι τὰς Πάτρας, τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Κορώνην, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει παραχωρήσεως κατακτηθησομένων τιμαρίων ⁴⁾ μετ' ὀλίγον ὅμως ἀίσχρως ἐγκαταλείφθη τῆς χώρας εἰς τὴν διακρίσιν τοῦ ἐξηγημένου σουλτάνου, ἠναγκάσθησαν καὶ οὗτοι μετὰ πολλῶν χιλιάδων γυναικοπαίδων νὰ ἐγκαταλείψωσι διὰ παντός τὴν πατρίδα καὶ συνοικισθῶσιν ἐν ταῖς νοσηραῖς ἐρημίαις τῆς Καλαβρίας.

Μετ' οὐ πολὺ κατεπονήθησαν καὶ οἱ Καμπῖται Στρατιῶται (1537). Οἱ ἀντάρται Προϊταῖοι καὶ Βελισσαῖοι, οἱ οὔτε τοὺς Τούρκους οὔτε τοὺς Ἐνετούς ἀναγνωρίζοντες, ἐξηκολοῦθον ἐπὶ ἐπιδρομὰς των μέχρι τῆς Κορινθίας· ἀλλ' ὁ Κασίμ πασὰς πολιορκήσας τὸ Ναύπλιον, συνέλαβε τοὺς τιμαριούχους τοῦ Καστρῖου Πελαιολόγους καὶ πάντας ἀπεκεράλιεν ἐν Ἄργεῖ. Παραδοθέντος τοῦ Ναυπλίου εἰς τοὺς Τούρκους (1540), οἱ Καμπῖται ἀπανταχόθεν πιεζόμενοι μετέβησαν εἰς Ἰνδραν καὶ Πεττας καὶ διωργάνισαν τὰς ναυτικὰς κοινότητας.

Εἰς τὴν δυστυχίαν ὅμως τῆς Ἑλλάδος τὰ μέγιστα συνετέλεσε καὶ ἡ ἀπερισκέψια τῶν Στρατιωτῶν, οἵτινες μεθυσθέντες ἐκ τῶν προηγουμένων ἐπιτυχιῶν ἐφαντάζοντο εὐκολον καὶ τὴν

δυσχερεστέραν τῶν ἐπιχειρήσεων. Περὶ τὰ μέσα τῆς 1572 ἑκατονταετηρίδος οἱ Δωριεῖς Ἰάκωβος Βασιλικὸς καὶ Ἰάκωβος Διασωρίνος, ἑταρχοὶ ἐν τῷ ἱππικῷ τοῦ αὐτοκράτορος Κάρολου τοῦ Ε', συνέλαβον τὸ ἀληθῶς γιγάντειον τόλμημα ν' ἀναστατώσωσιν ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ἀπὸ τοῦ Δουναβίου μέχρι τοῦ Καυκάσου καὶ τοῦ Λιθουκίου πελαγούς· καὶ ὁ μὲν πρῶτος κατάρθρωσε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Μολδαβίας (1558-1564), καὶ καταβάλλῃ τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς ἐξημερώσεως τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῦ παρὰ τὸν Ἴστρον ἔκτοτε ἀναπτυχθέντος ἑλληνισμοῦ, οἱ δὲ ἄλλοι συνωμόται ἐξέπνευσαν εἰς τὰ βασιανιστήρια τῆς Ἐνετίας. Τὰ ἐγγράφα διέσωσαν πάσας τὰς περιπετείας τοῦ δράματος, τὸ ὅποιον θὰ ἐξιστορησωμεν ἄλλοτε ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ.

K. ΣΑΘΑΣ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΓΓΕΡΟΣ

Παρίσιος τῇ 4ῃ Σεπτεμβρίου 1885

Σήμερον ἐκηδεύθη ὁ νεκρὸς τοῦ Αἰμιλίου Ἐγγέρου, τοῦ ἐξόχου Ἑλληνιστοῦ, τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ, ὅστις ἐπὶ μίαν ὄλην πεντηκονταετηρίδα διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν συγγραμμάτων του διέπρεψε μεταξύ τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐκπροσωπούτων τὰς παραδόσεις τῶν κλασικῶν μελετῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἑλληνομαθείας. Ἐντὸς τῆς εὐρείας ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου συνωθεῖτο τὸ πλῆθος τῶν συναδέλφων, τῶν ἀρχαίων μαθητῶν, τῶν πολυαριθμῶν γνωρίμων καὶ φίλων τοῦ κηδευομένου. Εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Montparnasse ὅπου ἐτάφη, πλησίον τῆς στήλης ἥτις ὑφύεται ἐπὶ τοῦ κενοῦ ἤδη τάφου τοῦ ἡμετέρου Κοραῖ, λόγοι ἀκαδημαϊκοὶ καὶ ἀποχαιρετισμοὶ ἐπίσημοι ἐξεφωνήθησαν ἐπ' ὀνόματι τῶν σοφῶν σωματείων, εἰς τὰ ὅποια μέχρι τῆς χθὲς συγκατελέγετο ὁ Ἐγγερος.

Ἄλλ' οἱ γνωρίσαντες τὸν ἀποθανόντα ἐκ τοῦ πλησίον, οἱ τιμηθέντες διὰ τῆς φιλίας του, οἱ ἀγαπήσαντες αὐτὸν ζῶντα, δὲν συνέθαψαν τὴν λύπην των καὶ τὴν ἐνθύμησιν του εἰς τὸν τάφον, ὅπου μετὰ τοσαύτης δικαίας τιμῆς ἐκλείσθη ἕσκει ὁ νεκρὸς του. Ὅσα φυσικὰ καὶ ἂν λογίζηται ὁ θάνατος, ὅταν ἔλθῃ μετὰ βίον μακρὸν χρηστῶς καὶ χρησίμως δαπανηθέντα, ὅσα ἀξιομακάριστος καὶ ἂν θεωρηθῇ ὁ τελευταῖος ἀφῶν διὰ τῆς ἀξίας καὶ τῶν κόπων του ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὴν καὶ ἐντιμὸν περιωπῆν, ἀφῶν διήνυσεν εὐτυχῶς τὸ στάδιον του καὶ ὡς πολίτης καὶ ὡς οικογενειάρχης, ἀφῶν ἀποκατέστησε τὰ τέκνα του ὅπως ἠύχετο καὶ τὰ εἶδε ἀνεξάρτητα πλέον καὶ μὴ χρεῖζοντα τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τῆς

⁴⁾ Εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἐν τῇ ἀλώσει τῆς Κορώνης ὑπηρεσιῶν τοῦ Θεοδώρου Ἀγιοποστολίτου ὁ Κάρολος Ε' χορηγεῖ αὐτῷ διὰ διπλώματος τὰ χωρία Λεοντάριον καὶ Ἄγιον Γεώργιον, ἀνήκοντα εἰς τὴν πάλαι περιουσίαν τῶν Σκορτῶν, τότε δὲ Κρυταῖνης, ἂν καὶ μέχρι τοῦ νῦν κατέχωνται ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἑλληνομνημον, σ. 150.

προστασίας του, ὅσῳ ἀξιοζήλευτος καὶ ἂν εἶνε τοιοῦτος θάνατος, πάντοτε ὅμως ὁ χωρισμὸς εἶνε σκληρὸς καὶ πικρὸς ἢ στέρησις φίλου προσφιλοῦς, πρὸ πάντων δὲ ὄσους ἐκ τῶν ἐπιζώντων ἐφθασαν εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν τὰς παλαιόθεν βίβλιους σχέσεις ἀγάπης δὲν διαδέχονται εὐκόλως νέαι.

Ὁ Egger ἦτο ἐξ ἐκείνων οἵτινες δὲν λησμονοῦνται. Ἡ διαυγής του διάνοια, ἡ εὐρεία πολυμάθειά του, ὁ χρηστὸς καὶ ἀνεπιληπτος βίος του, προπάντων δὲ τὸ μελιχίον τοῦ ἥθους του καὶ ἡ ἐμφυτος ἀγαθότης τῆς εὐγενούς του καρδίας τὸν ἀποκαθίσταν ἀγαπητὸν ὅσῳ καὶ σεβαστὸν εἰς ὄσους τὸν ἐγνωρίσαν καὶ τὸν συναναστράφησαν. Ἐπηύξανον δὲ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν περὶ αὐτὸν ἡ καρτερία καὶ ἡ γενναϊότης μεθ' ὧν κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς του ἔτη ὑπέφερε τὴν στέρησιν τῆς ὁράσεως. Ἡ σκληρὰ αὐτῆ δοκιμασία, ἀντὶ τοῦ νὰ παροξύνῃ τὸν χαρακτήρα ἢ νὰ τραχήνῃ τὸ ἦθός του, ἀνέδειξεν ἀπ' ἐναντίας τὸν εὐγενῆ γέροντα ἀγαθώτερον ἔτι καὶ μελιχιώτερον ἐαυτοῦ, χωρὶς ἀπ' ἐτέρου νὰ δαμάσῃ τὴν διανοητικὴν του δραστηριότητα. Δὲν ἠττήθη ὑπὸ τῆς συμφορᾶς, δὲν ἐστακύρωσεν ἐν ἀπογνώσει τὰς χεῖρας, δὲν παρεδόθη εἰς τὴν μελαγχολίαν, ἀλλὰ γενναίως ἐπάλαυσε κατὰ τοῦ παθήματός του καὶ ἐνίκησεν, ἐφ' ὅσον ἡ νίκη ἦτον ἐφικτή, διατηρῶν ἀείποτε ἐν μέσῳ τῆς δυσκόλου πάλης φιλοσοφικὴν φαιδρότητα καὶ ὑπομονὴν χριστιανικὴν. Ἐξηκολούθησε καὶ τυφλὸς τὰς παραδόσεις του καὶ τὰς μελέτας του, αὐξάνων ἀπ' ἐνός τὰς γνώσεις του καὶ μεταδίδων ἀπ' ἐτέρου εἰς τοὺς ἄλλους τὴν μάθησίν του. Ἡ ἀκριβεία τῆς μνήμης του, τὸ εὐμέθοδον τῶν παλαιῶν σημειώσεών του μετέτρεπον εἰς ἀποταμίευμα πρόχειρον τὰς μελέτας τῆς παρελθούσης ζωῆς του. δὲν ἔπαυσε δὲ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν παρακολουθῶν τὴν σύγχρονον κίνησιν τῆς ἐπιστήμης. Τῆ βοηθεῖα δύο γραμματέων ἐναλλάξ γραφόντων ὑπὸ τὴν ὑπαγόρευσίν του ἢ τακτοποιούντων ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του τὰς σημειώσεις τῶν ἰδίων ἐρευνῶν του, τῆ προθύμῳ συμπράξει φίλων του ἀμιλλωμένων μετὰ τῆς σύζυγου καὶ τοῦ νεωτέρου τῶν υἱῶν του ὅπως τῷ χρησιμεύουν ὡς ἀναγκῶσαι παντὸς νέου βιβλίου ἀξίου μελέτης, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν προϊόντων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἡ ζωὴ του ἦτο ἀδιάκοπος μελέτη καὶ ἀδιάκοπος ἐργασία. Οὐδεμίαν τῶν διέφευγε πρόσδος τῆς ἐπιστήμης, οὐδεμίαν ἀρχαιολογικὴν ἢ ἄλλην ἀνακάλυψιν. Ολίγας πρὸ τοῦ θανάτου του ἡμέρας ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» διατριβὴν σπουδαίαν περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ἐσχάτως ἀνακαλυφθείσης πολυτίμου ἐπιγραφῆς, προητοίμαζε δὲ ταύτοχρόνως πρὸς δημοσίευσιν συλλογὴν παικίλων φιλολογικῶν πραγματειῶν του.

Οὕτω διήρχετο τὰς ἡμέρας του, τὸ δ' ἐσπέρας, ἰδίως τὰς Κυριακάς, περικυκλούμενος ὑπὸ φίλων, ἐφιδρυνε διὰ τῆς ζωηρῆς ὁμιλίας του τὴν φιλοξενον αἰθούσάν του, ἡ δὲ γαλήνη τῆς ψυχῆς του μεταδιδόμενη εἰς τοὺς περὶ αὐτόν, διεσκέδαζε τὰς μελαγχολικὰς ἐντυπώσεις τῶν θλιβομένων ἐπὶ τῆ θῆξ τοῦ τυφλοῦ γέροντος.

Μέχρι τοῦ τελευταίου πρὸ τοῦ θανάτου του ἔτους ἐξηκολούθησε τὰς παραδόσεις του ἐν τῇ Σορβόννῃ ἐνώπιον ἀκροατηρίου πολυπληθεστέρου ἴσως τοῦ πρώην. Τοῦτο δὲ οὐχὶ ἐκ συμπαιθείας πρὸς τὸν ἀόμματον καθηγητὴν, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐξάνοντος γοήτρου τῆς ἀφελούς ἐγγλωττίας καὶ τῆς ἐπιχαρίτου ἀκριβείας τῆς διδασκαλίας του. Ἀλλ' εἶχεν ἄληθως τὸ συγκινητικὸν ἢ θῆξ τοῦ γηραιοῦ καθηγητοῦ ὁδηγούμενου ἐντὸς τῆς αἰθούσης τῶν παραδόσεων ὑπὸ τῆς ἀξιοτίμου συντροφίης τῆς ζωῆς του, ἡ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ἢ τινος τῶν στενῶν φίλων του, καὶ καταλαμβάνοντος τὴν πρὸ τσοσούτων ἐτῶν γνωστὴν ἑδραν, ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου τὸ ὅποιον δὲν ἔβλεπε μὲν, ἀλλ' οὐτινος ἠσθάνετο καὶ ἤκουε τὴν συμπαιθῆ ἐπιδοκιμασίαν. Εἶτε δὲ παλαιᾶς ἐξέως συνέπεια, εἶτε φιλαρέσκεια διδασκαλικῆ τοῦ τυφλοῦ γέροντος, ἀπέθετεν ἐπὶ τῆς τραπέζης του βιβλίον ἢ χειρογράφους σημειώσεις, ὡσεὶ προτιθέμενος νὰ προστρέξῃ ὡς ἄλλοτε εἰς τοιαῦτα βοηθήματα.

Γεννηθεὶς τῷ 1813 ὁ Egger ἀνηγορεύθη εικοσαετῆς μόλις διδάκτωρ τῆς φιλολογίας. Διδάσκων ἀπὸ τοῦ 1834 τὰ Ἑλληνικά εἰς διάφορα τῶν Παρισίων ἐκπαιδευτήρια, ὠνομάσθη κατὰ τὸ 1840 καθηγητὴς ἀγρέγῃ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Σορβόννῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1855 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητής. Πρὸ ἐνός ἔτους εἶχεν ἐκλεχθῆ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν. Πρὸ ἐτῶν δὲ ἰανῶν ἀνηγορεύθη ἰσόβιος ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ Συλλόγου πρὸς διὰδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Γαλλίᾳ.

Ἀλλὰ αἱ πρόχειροι αὐταὶ γραμμαὶ δὲν ἔχουν τὴν ἀξίωσιν βιογραφίας, ὥστε οὔτε τὴν ἀπαριθμῆσιν τῶν θέσεων καὶ βαθμῶν του ἐπιχειρῶν, οὔτε τὴν τῶν διεφόρων συγγραμμάτων του. Ὁ ἡδῆ μακρὸς κατάλογος αὐτῶν, θὰ ἀποθῆ μακρότερος ἔτι ἐάν, ὡς εὐχόμεθα, περισυναχθῶσι καὶ ἀναδημοσιευθῶσι αἱ εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας καταχωρηθεῖσαι διατριβαὶ καὶ πραγματεῖαί του. Τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐδημοσίευσεν αὐτὸς οὗτος πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, κατεγίνετο δὲ πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς προετοιμασίαν νέου τοιοῦτου τόμου. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα διεφαίνεται ἡ μετριοπροσῆνη τοῦ χαρακτήρος του. Ἐν τῇ διαλογῇ τῶν μὴ ἀναξίων κατ' αὐτὸν ἀναδημοσιεύσεως, συχνάκις συνεζήτει μετὰ τῶν φίλων οἵτινες τὸν ἐβοήθουν εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην, καταδικάζων αὐτὸς, ἐναντίον τῆς γνώμης των, πολλὰς σπουδαίας μελέτας, ὡς μὴ παρεχούσας πλέον ἱκανὸν τὸ ἐνδιαφέρον μετὰ τὰς γενομένας

ἐκτοτε προόδους τῆς φιλολογίας ἢ τῆς ἀρχαιολογίας. Σπάνιον καὶ ἀξιολογίμην παράδειγμα τοῦτο συγγραφέως, καὶ συγγραφέως τοιαύτης ἀξίας, κρίνοντας ἐαυτὸν μετὰ τσοσούτης αὐστηρότητος. Οἱ τοιοῦτοι συνήθως εἶνε ἐπιεικέστεροι πρὸς τοὺς ἄλλους ἢ πρὸς ἐαυτοὺς.

Ὁ Egger προσεβλήθη ὑπὸ συγκοπῆς τὴν 30 Αὐγούστου εἰς τὰ λουτρά τοῦ Royal, ἐνθα μετέβη πρὸ τινων ἡμερῶν χάριν ἀναψυχῆς, καὶ ἀπεβίωσεν ἀνωδύνως εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς σύζυγου καὶ τῆς θυγατρὸς του. Γαῖαν ἔχει ἐλαφρὰν!.

Δ. ΒΙΚΕΛΛΕ

Ὁ παρὰ τὴν Νέαν ὸρκην

ΚΟΛΟΣΣΙΑΙΟΣ ΕΛΕΦΑΣ

Γνωστὸν ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ ἀγαπῶσι τὸ ὑπερμέγεθος εἰς ὅ,τι κατασκευάζουσιν. Ἐπὶ τῶν μεγάλων αὐτῶν ποταμῶν, τῶν μεγίστων τῆς ὑψηλοῦ, οἱ μηχανικοὶ τῶν ἐγκαθιδρύουσιν τὰς μεγίστας τοῦ κόσμου γεφύρας ἢ μεγίστη ἀτμομηχανὴ ἀμερικανικὴ εἶνε, τὸ ὑψηλότερον τῶν κλημείων εἶνε τὸ τοῦ Βάσιγκτων, καὶ ὅπως ἀναστηλωθῆ ἐν Νέξ ὸρκην, ὁ γλύπτης Βαρθολδῆς ἐπλασε τὸ θαυμαστὸν ἄγαλμα τῆς *Eleutherias*, τὸ μᾶλλον γιγάντειον ἐκ τῶν τοιοῦτου εἶδους ἔργων, ὅσα κατασκεύασεν ἀνθρωπίνη χεὶρ. Ἐσχάτως δὲ παρὰ τὴν Νέαν ὸρκην οἱ Ἀμερικανοὶ κατασκεύασαν κολοσσιαῖον τι μνημεῖον, ἔχον τὸ σχῆμα ἐλέφαντος, εἰς τοῦ ὁποῖου τὰ ἔνδον, ἦτοι εἰς τὰς κνήμας, τὸν στόμαχον, τὴν κοιλίαν εἰσχωροῦσιν ἀνερχόμενοι διὰ κλιμάκων πρὸς τοῦτο τεθειμένων. Εἶνε δὲ τσοσούτος τὸ μέγεθος, ὥστε εἰς ζωντανὸς ἐλέφας δύναται νὰ διέλθῃ ὑπὸ τὰς κνήμας του, περίπου ὡς θὰ διήρχετο κυνάριον διὰ τῶν σκελῶν μεγαλοσώμου ἵππου.

Ὁ παρὰ τὴν Νέαν ὸρκην κολοσσιαῖος ἐλέφας ἐσχεδιάσθη καὶ ὠκοδομήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος I. Masan Kerby. Κατὰ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, τὸ μνημεῖον τοῦτο προωρίζετο διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ξενοδοχεῖον, ἀλλ' ἐγκαταλειφθέντος τοῦ πρώτου σχεδίου, ἀπεφασίσθη νὰ χρησιμοποιηθῆ ἐν μέρος αὐτοῦ ὡς μεγάλη αἴθουσα μουσικῶν συναυλιῶν, τὸ δὲ ἀνώτερον διαμέρισμα αὐτοῦ ὡς ἀστεροσκοπεῖον. Ὁ ἐλέφας κατασκευάσθη ἐκ ξύλου, κεκαλυμμένον ἐξωτερικῶς δι' ἐλασμάτων κασιτέρου. Τὸ ὄλικον αὐτοῦ μήκος ἐκτείνεται εἰς 46 μέτρα. Τὸ ἐπὶ τῆς ράχως τοῦ ἐλεφαντος ὑπὸ τὸ φορεῖον ἐπίπεδον, τὸ χρησιμεῖον ὡς ἀνώτατον ἄνδρον, κεῖται 29 μέτρα ὑπεράνω τοῦ ἐδαφους, τὸ ὅλον δὲ ὕψος τῆς οἰκοδομῆς εἶνε 46 μέτρα ἢ κοιλία τοῦ θηρίου

ὑπέρεται κατὰ 7 μέτρα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, καὶ αἱ κνήμαι του ἔχουσι διάμετρον 5 καὶ $\frac{1}{2}$ μέτρων. Ἐντὸς δύο ἐξ αὐτῶν ἐστήθησαν αἱ κλιμακες, δι' ὧν ὁ ἐπισκέπτης ἀνέρχεται εἰς τὰ ἔνδον τοῦ μνημείου.

Τὸ πρῶτον δωματίον, ὑπερ ὁ ἐπισκέπτης ἀπαντᾷ ὀνομάζεται δωματίον τοῦ στομάχου, ἕνεκα τῆς θέσεως τὴν ὅποιαν κατέχει. Ἡ μεγάλη αἴθουσα τῶν συναυλιῶν κεῖται ὑψηλότερον, ἔχουσα μήκος ὄχι ὀλιγώτερον τῶν 25 μέτρων. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτους ἕτερα 34 διαχωρίσματα εἰς διάφορα ὕψη τινὰ τούτων ἔχουσιν διαστάσεις μικρῶν θαλάμων, ἀλλ' εἶνε λίαν παράδοξα τὸ σχῆμα. Τὰ παράθυρα δύο ἐκ τῶν δωματίων τούτων ἀπαρτίζουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐλεφαντος, τῶν ὁποῖων ἡ διάμετρος εἶνε ἐνός μέτρου. Οἱ χαυλιόδοντες αὐτοῦ εἶνε μακροὶ 11 μέτρα.

Ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ κολοσσιαίου ἐλεφαντος ἀνεφύησαν δυσχέρειαί τινες, ἕνεκα ἐδαφικῶν λόγων, ἐξ ὧν ἐγένετο ἀνάγκη κατασκευῆς στερεῶν ὑποβάθρων κάτωθεν ἐκάστου τῶν ποδῶν αὐτοῦ πρὸς τούτους ἀφορμὴ ἐδόθη πρὸς σπουδὴν περιπλόκων προβλημάτων τῆς ξυλουργικῆς τέχνης, τῶν ὁποῖων ὅμως ἡ λύσις ἀξίως ἐπετεύχθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος. Σιδηραὶ βάρδοι διερχόμεναι διὰ τῶν κνημῶν τοῦ ἐλεφαντος τηροῦσι στερεὸν τὸ οἰκοδόμημα.

Τὸ σύνολον αὐτοῦ ζυγίζει περίπου 100,000 τόνους. Ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν συναρμογὴν αὐτοῦ 700 βαρέλια καρφίων.

Ὁ κολοσσιαῖος ἐλέφας κατασκευάσθη ὑπὸ ἐιδικῆς τινος ἐταιρίας ἐπὶ σκοπῷ κερδοσκοπίας εἰς μέρος θαμιζόμενον ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Νέας ὸρκης. Θεωρεῖται δὲ ὡς ἐν τῶν περιεργότερων ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων τῶν δύο κόσμων.

ΟΙ ΑΠΟ ΜΕΤΕΩΡΩΝ ΘΕΟΙ

Διακεκριμένος τις μετεωρολόγος ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως τινὰ περὶ τῶν θεοτήτων, τὰς ὁποίας ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχέγονοι λαοί, ὅπως παραστήσωσι δι' αὐτῶν διάφορα μετεωρολογικὰ φαινόμενα.

Τὴν βροχὴν, κατ' αὐτόν, παρέστησαν οἱ Ἰνδοὶ ὑπὸ τὴν μορφήν ἀγελάδων μὲ ὄγκους καὶ κρεμαμένους μαστούς. Ἐκτός αὐτῶν οἱ Χόνδο τῆς κεντρικῆς Ἰνδίας ἔχουσι τὴν *Πιζοῦ Περροῦ*, νύμφην, ἧτις χύνει τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς γῆς διὰ κοσκίνου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἶχον τὴν Δανάην καὶ τὴν χρυσὴν αὐτῆς βροχὴν, καὶ οἱ χωρικοὶ τῆς Γαλλίας λέγουσιν ἔτι, ὅταν ἐπίκουρος κατέρχεται ἡ βροχὴ: «Τάλληρα βίχνει».

Τὰ νέφη προσωποποιούσιν ὄφεις, δράκοντες, πτηνὰ καὶ λύκοι.

Ἐπάρχει τι χαριέστερον τῆς προσωποποιήσεως τῆς πρώτης διὰ τῆς ἠριγενείας καὶ βοδοδακτύλου Ἰουδαίου, τὴν ὁποίαν τοσάκις ἔβλεπον οἱ Ἕλληνας ποιηταί; Χαρίεις τις θρύλος ἀπαντᾷ ὡσαύτως παρὰ τοῖς Φιννίοις. Ὁ οὐρανὸς *Oukko* ἔχει δύο τέκνα τὴν αὐγὴν *Koua*, ἥτις ἕκαστον πρωτὶ ἀνάπτει τὴν ὁδὸν τῆς ἡμέρας, τὸν ἥλιον, καὶ τὴν ἐσπέραν *Aimerik*, ἥτις σβύνει τὴν ὁδὸν. Ὁ πατήρ *Oukko* πράττει πᾶν τὸ δυνατὸν, ἵνα τὸ ἐν τέκνον του μὴ καταστρέφῃ τὸ ἔργον τοῦ ἐτέρου καὶ ἐπὶ τέλους τὸ κατορθώσῃ εἰς μίαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, — ἦτοι κατὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον, ὅτε βραχυτάτη εἶνε ἡ διάρκεια τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. — Τότε ἡ *Aimerik* παραδίδει τὴν λαμπράδα εἰς τὴν *Koua* χωρὶς νὰ τὴν σβύσῃ καὶ ὁ *Oukko* μένει εὐχαριστημένος.

Ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου ψάλλοντος τὸν Αἴολον, κλειόμενα εἰς τοὺς ἄσκους αὐτοῦ τὸν Βορέαν καὶ τὸν Ζέφυρον, μέχρι τῶν Ἐρυθροδέρμων, οἵτινες προσφέρουσι καπνὸν εἰς τὴν λαίλαπα, ἀπαντῶμεν διαφόρους δοξασίας περὶ ἀνέμου. Διὰ τοὺς Λάπωνας ὁ ἀνεμὸς εἶνε ὃν ζωντανόν, περιπλανώμενον ἐν τῷ ἀέρι, καὶ ἀκούον πάντας τοὺς λόγους τῶν ἀνθρώπων. Οἱ Βότχμαν, ὅπως ὑποδεστέρα φυλὴ, βίπτουσι λίθους ἐναντίον τοῦ ἀνέμου, ὅπως τὸν ἀναγκάσωσι νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ὄρη. Οἱ ἠωρικοὶ τῆς Καρινθίας ἀναρτῶσιν ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν οἰκίαν των δένδρου τεμάχια κρέατος, ὅπως κατευνάσωσι τὴν πεινᾶν του· οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Παλατινάτου ἐξέρχονται κρατοῦντες ἐν τῇ παλάμῃ ἀλευρον, καὶ φωνοῦσι πρὸς τὸν ἀνεμόν, δεικνύοντες τὴν προσφορὰν: « Πάρε, ἀνεμε, πᾶρε φαγὶ γὰρ τὰ παιδιὰ σου, καὶ φύγε ».

Ὁ κεραυνὸς ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν πτηνοῦ παρὰ τοῖς Δακνόταις, Βρασιλιανοῖς, παρὰ τοῖς κατοικοῦσι τὴν νῆσον *Harvey*, παρὰ τοῖς Κάρροις καὶ τοῖς Βιρμανοῖς. Ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Βορρά γινώσκεται ὡς θεὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Θῶρ*. Τὰς αὐτὰς θείας ιδιότητας τῷ ἀποδίδουσιν οἱ Ἴνδοι καλοῦντες αὐτὸν *Parjatargodar*. Παρὰ τοῖς Γιορούβις τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς ὀνομάζεται *Zakouta*, θεὸς ἐξακοντίζων λίθους. Τοῦ κεραυνοῦ προσωποποιήσις εἶνε παρὰ τοῖς Σλάβοις ὁ Ἥλιος μετὰ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ. Οἱ σίφωνες εἶνε γίγαντες, τεράστιοι ὄφεις, θαλάσσιοι δράκοντες. Οἱ Γροιλανδοὶ πιστεύουσιν ὅτι τὸ βόρειον σέλας εἶνε χορδὴ ψυχῶν. Ἡ Ἥχῳ εἶνε ἡ ὑπὸ πάντων τῶν λαῶν φυσικώτερον προσωποποιήθῃσα, νύμφη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μυθολογίᾳ, καὶ πνεῦμα θεωρουμένη παρὰ τῶν ἀγρίων.

Τὸ οὐράνιον τόξον ὑπὸ τῶν μὲν παρεστάθῃ ὡς οἶόν τε ἰλαρώτερον, ὑπὸ τῶν δὲ ὡς οἶόν τε φοβερώτερον, δάμιον, καταστρεπτικὸν τέρας, πίνον τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν καὶ τῶν λιμνῶν καὶ διασπείρον τὰς νόσους καὶ τὸν θάνατον. Ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἡ

Ἴρις, ἡ ὠραία τῶν θεῶν ἄγγελος. Ἐν *Δαχομένη* εὐεργετικὸς καὶ εὐτυχίαν φέρων ὄφις ἐν *Λαπωνία* εἶνε τὸ τόξον τοῦ θεοῦ τοῦ κεραυνοῦ, ἐξ οὗ ἀκοντίζονται πύρινα βέλη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς *Πολυνησίας*, ὑπὸ τῶν Ἀρίων, τῶν ἀρχαίων *Γερμανῶν*, τῶν Ἰνδῶν, τῶν *Περσῶν*, τῶν Ἀράβων, θεωρεῖται μυστηριώδης γέφυρα ὁδηγοῦσα πρὸς τὰς κατοικίας τῶν ψυχῶν.

Κ'

ΟΙ ΚΑΘ' ὈΛΗΝ ΤΗΝ ΓΗΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ

Τὸ ὅλικόν μῆκος τῶν καθ' ὄλην τὴν γῆν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ὅπερ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1879 ἀνῆρχετο εἰς 350,031 χιλιόμετρα, ἠξήθη μέχρι τέλους τοῦ 1883 ἀνεληθὸν εἰς 442,199 χιλιόμετρα, ἕκτασις ἑνδεκάκις περίπου μεγαλύτερα τῆς ὅλης περιμέτρου τῆς γῆς. Ἡ κατὰ 92, 168 χιλιόμετρα ἀξίσις τοῦ μήκους τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἐγένετο κυρίως ἐν ταῖς ἐξῆς χώραις: Ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις ἀξίσις 56,327 χιλιόμετρα, ἐν Μεξικῷ 3727 χιλιόμετρα, ἐν τῇ ἄλλῃ βορείῳ Ἀμερικῇ 2160, ἐν Βρασιλίᾳ 2,050, ἐν Ἰνδία 2,786, ἐν Αὐστραλίᾳ 3,603, ἐν Αλγερίᾳ καὶ Τυνηδί 1,166, ἐν Γαλλίᾳ 4,500, ἐν Γερμανίᾳ 2,716, ἐν Αὐστρίᾳ 2,263 χιλιόμετρα.

Αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι κατέχουσι τὸ μέγιστον μῆκος ἐν ταῖς σιδηροδρομικαῖς γραμμαῖς ἀνερχομένης εἰς 191,356 χιλιόμετρα, ἔπονται δὲ ἡ Γερμανία, ἔχουσα 35,800 χιλιόμετρα, ἡ Ἀγγλία 29,890, καὶ ἡ Γαλλία 29,688 χιλιόμετρα.

Ἐν σχέσει τοῦ μήκους τῶν γραμμῶν πρὸς τὴν ἕκτασιν τῆς χώρας τὴν πρώτην θέσιν ὡς πρὸς τοὺς σιδηροδρόμους κατέχει τὸ Βέλγιον, μετ' αὐτὸ δὲ ἡ Μεγάλη Βρετανία, τρίτη ἀκολουθεῖ ἡ Γερμανία καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Γαλλία. Αἱ κατὰ ταύτην τὴν ἀναλογίαν πτωχότεραι εἰς σιδηροδρομικὰς γραμμάς εὐρωπαϊκαὶ χώραι εἶνε ἡ Ρωσία καὶ ἡ Νορβηγία. Αἱ γραμμαὶ των Ἠνωμένων Πολιτειῶν, μεθ' ὅλον τὸ τεράστιον μῆκος αὐτῶν, πτωχῶς ἀναλογοῦσι πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς χώρας. Εἰς τὰς τελευταίας βαθμίδας τῆς κλίμακος ταύτης κατατάσσονται ὁ Καναδάς, ἡ Βρασιλία, ἡ Ἀργεντινὴ δημοκρατία, ἡ Περσουλία, ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Κεενσλάνδη.

Ἐν παραβολῇ δὲ τοῦ μήκους τῶν γραμμῶν πρὸς τὸν πληθυσμὸν, ἐπὶ 10,000 κατοίκων, ἀναστροφόμενης τῆς κλίμακος, κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἡ Κεενσλάνδη, μετ' αὐτὴν δὲ κατὰ σειράν ἡ μεσημβρινὴ καὶ ἡ ἀρκτική Αὐστραλία, ὁ Καναδάς, ἡ Νέα Ζηλανδία, αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἐπικράτειαι κατέχουσι τὴν τελευταίαν θέσιν ἐν τῇ κλίμακῃ ταύτῃ.

ΤΟ ΧΑΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ἐκ τοῦ λευκώματος τῆς Κυρίας E. A. B.

Ὅταν ἐσκόρπισ' ὁ Θεὸς μὲ τὰπλαστά του χέρια
Ἐν τὸν ζαφειρένιον οὐρανὸ τὰ διαμαντένια ἱστέρια,
Εἶδε τῇ γῇ ποῦ ζήληψε καὶ γὰ νὰ μὴ ζηλεύῃ
Ἀνθη, κ' ἀπ' τὰστρα πλεῖ' ὁμορφα, 'ς τοὺς κάμπους
της φυτεύει].

Κ' ὅταν ἀγγέλους ἔπλασε 'στὸν οὐρανὸ, καὶ πάλι
εἶδε τῇ γῇ ποῦ ζήληψε τάγγελικά τους κάλλη.
Κ' εἶπε ὁ Θεὸς:—“Ὁλο ζωή, κ' ὄλ' ὁμορφα καὶ χάρι
Τὸ ὑστερνὸ μου χάρισμα ἡ γῇ θεὸ νὰ τὸ πάρη!

Ἔστ' ἡ γυναῖκα εὐρέθηκε 'ς μὴ στιγμή πλασμένη
Ἀπ' τοὺς ἀγγέλους πλεῖ' ὁμορφα καὶ πλεῖ' χαριτωμένη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μεγάλως ἐξεπλάγησαν ἐσχάτως οἱ ἐν Γαλλίᾳ θαυμασταὶ τοῦ κόμητος Τολστόι, τοῦ διασήμευ συγγραφέως τῆς *Εἰρήνης* καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς *Ἄρης Κορμενίτης* ἐπὶ τῇ εἰδήσει ὅτι ὁ Ρῶσσοσ μυθιστοριογράφος ἐγκατέλιπε τὴν φιλολογίαν ἐπιδοθεῖς εἰς τὴν σανδαλοποιάν. Ἐξακριβωθείσης τῆς παραδόξου εἰδήσεως, ἐγνώσθη ὅτι ὁ κόμητος Τολστόι δὲν ἐγκατέλιπε μὲν τὴν γραφίδα τοῦ μυθιστοριογράφου, ἀλλὰ κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του ἀνταλλάσσει ταύτην πρὸς τὸ σφυρίον τοῦ ὑποδηματοποιοῦ.

Ὁ Ρῶσσοσ μεγιστὰν κατασκευάζει ἐξαίρετους ἐμβάδας καὶ ὑποδήματα. Ἡ κλίσις του αὐτὴ δὲν ἔχει ἀφορμὴν ἀπλῆν ἰδιοτροπίαν, διότι φρονεῖ μετὰ τοῦ Ρουσσῶ ὅτι καθῆκον ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι νὰ συνδυάζωσι τὴν πνευματικὴν πρὸς τὴν σωματικὴν ἐργασίαν, καὶ ὅτι ἂν τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἐργάτου εἶνε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ καλλιτέχνου, ὀρεῖται, τὰνάπαλιν, ὁ καλλιτέχνης, χάριν τῆς ἠθικῆς ἰσορροπίας, νὰ ταπεινοῦται ἐνίοτε μέχρι τοῦ ἐργάτου.

Ἐν τούτοις τὸ παράδειγμα τοῦ Τολστόι δὲν εἶνε μοναδικόν, ἀνεμνήσθησαν δὲ οἱ Γάλλοι, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τούτου, διασήμευ τινῶν σανδαλοποιῶν τῆς πατρίδος των. Ὁ Βαλδουίνος, εἰς ἕκ τῶν σφωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, ὑπῆρξε κατασκευαστὴς ὑποδημάτων ἐν Ἀμιένῃ συγγραφέας καὶ «Πραγματεῖαν περὶ τῆς ὑποδήσεως τῶν ἀρχαίων», ἐπιστημονικώτατον σύγγραμμα. Ὁ δὲ Λεοπόλδος Χάρδεν ἀπὸ ὑποδηματοποιοῦ ἀνῆλθεν εἰς σημαντικώτατα ἀξιώματα, καὶ ἐγένετο θαλαμηπόλος τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Βυρτεμβέργης. Ὁ ἐν Βορδῶ ἐγκατεστημένος Λε-

στάζ κατασκευάζε καλοὺς στίχους καὶ καλὰ ὑποδήματα. Ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ' τὸν ἐτίμησε διὰ τοῦ τίτλου σανδαλοποιοῦ τῆς αὐλῆς. Ἐτερος, ὁ Σελλιέ, ἀκμάσας περὶ τὸν 18ον αἰῶνα, καὶ ἄσκιων τὴν τέχνην του ἐν σκωληκοβρώτῳ παραπήγματι ἀποκέντρου γωνίας τῶν Περσιῶν, ἦτο ἐπίσης ποιητὴς, ἐξέδωκε δὲ καὶ συλλογὴν στίχων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄσματα τοῦ διορθωτοῦ τῶν πεδίων τοῦ Ἀπόλλωνος.» Ὁ δὲ λυρικός ποιητὴς Ἰωάννης Βαπτιστὴς Ρουσσῶ ἤρξατο τοῦ σταδίου του μαθητεύων παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, σανδαλοποιῶ. Τέλος μεταξύ τῶν συγχρόνων ἀξίων μνείας ὑποδηματοποιῶν συγκαταλέγεται ὁ κ. Λαποέντ, μυθιστοριογράφος, οὗτινος τὰ ἐπιτυχῆ ἔργα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ *Φιγαρώ*.

Ἡμερικανικὴ τις ἐφημερίς ἀναγγέλλει τὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου ἐκ Νέας ὸρκης ἀναχώρησιν δεκακισχιλίων ἠθοποιῶν, κατευθυνθησομένων εἰς διαφόρους χώρας. Ὅντως, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ ἠμερικανικοὶ θίασοι ἄρχονται τῶν περιπλανήσεων αὐτῶν, αἵτινες διακροῦσι μέχρι τοῦ ἑλευσομένου Ἰουλίου. Κατὰ τοὺς δέκα τοὺς μῆνας σπανίως παραμένουσιν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει πλείοτερον τῶν δύο ἑβδομάδων, παρέχοντες βραεῖς ὑποχρεώσεις εἰς τοὺς ἐργολάβους τῶν θεάτρων, ἐκ τῶν ὁποίων ἂν τινες ἐγένοντο ἑκατομμυριοῦχοι, ἀλλὰ πόσοι ἀπ' ἐτέρου ἐναύγησαν, χάριν αὐτῶν, οὐχὶ ἀπᾶς, ἀλλ' εἰκοσάκις. Τὰ πρωτεύοντα πρόσωπα τοῦ θιάσου, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, λαμβάνουσιν ἀντιμισθίαν 150 μέχρι 250 δολλαρίων καθ' ἑβδομάδα· αἱ ἐνδυμασίαι καὶ αἱ δαπάναι τοῦ ταξιδίου εἶνε εἰς βάρος τῶν ἠθοποιῶν. Τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ θιάσου μισθοῦνται ἀντὶ 40—50 δολλαρίων. Κατὰ μέσον ὄρον καλῶς συγκεροτημένος δραματικὸς θίασος στοιχίζει εἰς τὸν ἐργολάβου δαπάνην 12000 δολλαρίων· καθ' ἑβδομάδα. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς πρώτους μεγέθους ἀστέρας, τὰς τραγωδίας καὶ τὰς *drame*, αὐταὶ πληρώνονται ποσὸν λίαν ὑπέροχον, μὴ ὀρισμένον ἐκ τῶν προτέρων. Κατ' ἐξαιρέσιν ἡ Πάττη καὶ ἡ Σάρα Βερνάρ, κατὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ διαμονὴν αὐτῶν, ἐδέχοντο καθ' ἐσπέραν ὀρισμένον ποσόν.

Τὸ ὑδρογραφικόν γραφεῖον τῆς Βασιγκτώνας ἐδημοσίευσεν σειράν παρατηρήσεων περὶ τοῦ ὕψους καὶ εὗρους τῶν κυμάτων, τῶν γινομένων ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ. Τὸ ὕψος τῶν κυμάτων τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὑπολογίζεται εἰς 9 μέτρα κατὰ μέσον ὄρον, ἐν καιρῷ δὲ τρικυμίας εἰς 12 μέχρι 15 μέτρων. Τότε τὰ κύματα δύνανται νὰ ἐκταθῶσιν εἰς πλάτος 150 μέχρι 180 μέτρων, ἡ δὲ διάστασις αὐτῶν δύναται νὰ διαρκέσῃ 10—11 δεῦτερα λεπτά. Τὸ εὐρύτερον πάντων παρατηρηθὲν κύμα ἠπλοῦτο εἰς ἕκτασιν 800 μέτρων, διήρ-

κεσε δὲ ἡ διάβασις τοῦ περὶ τὰ 23 δευτέρα λεπτά.

Τὸ δένδρον *εὐκαλύπτος*, τὸ διακρινόμενον διὰ τὴν ταχύτητα τῆς αὐξήσεως αὐτοῦ δὲν εἶνε μόνον ὠφέλιμον ὡς καθιστῶν ὑγιεινὰ τὰ ἐλώδη μέρη καὶ καταστρέφον τὰ μύκηματα, καὶ ὡς παράγον ζύλον σκληρόν καὶ ἀσφαλές, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ φθειρῶσι τὰ ἔντομα. Ἄγγλος τις μηχανικός ἀνεκάλυψε νέαν αὐτοῦ ὠφέλιμον χρῆσιν. Τὰ ξύλα τοῦ εὐκαλύπτου κοπτόμενα εἰς λεπτὰ τεμάχια, εἶτα δὲ ριπτόμενα εἰς τὸ ὕδωρ, σχηματίζουσι ὑγρὸν κατάλληλον εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσῃ ὀρισμέναις τινὰς βλάβαις τῶν ἀτμολεβήτων. Μέχρι τοῦδε μετεχειρίζοντο πρὸς τοῦτο διαφόρους μεθόδους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον δυσχρήστους. Ἄλλ' ἡ νέα αὕτη ἀνακάλυψις, ἀπλῆ καὶ εὐχρηστος, αὐξάνει κατὰ μίαν ἔτι τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας παρέχει τὸ πολύτιμον δένδρον.

Ἐδημοσιεύθη ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Νηπιακοῦ Ὀρφανοτροφείου τοῦ δήμου Ἀθηναίων διὰ τὸ ἔτος 1884, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ ἰδρύματος τούτου. Κατ' αὐτὸν εἰσπραχθήσαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1884 δραχμαὶ 136,096, ἐδαπανήθησαν δραχ. 95,048 ἀπέμεινε δὲ περίσσευμα δραχ. 42,732. Τῷ ἀπολογισμῷ ἐπισυνάπτεται ἐκθέσις πρὸς τὸ Ἀδελφάτον τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἐφόρου τοῦ Ὀρφανοτροφείου κ. Ἀναστασίου Ζίννη περὶ τῶν κατὰ τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο ἴδρυμα πεπραγμένων, ἐξ ἧς ἐρανίζομεθα τὰς ἐπομέναις στατιστικὰς πληροφορίες:

»Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1884 ὑπῆρχον ἐκθετα βρέφη 228· ἐξετέθησαν δὲ καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοῦτο 300, ἐξ ὧν 140 μὲν ἄρρενα, 160 δὲ θήλεα. Αἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκθέσεις εἶνε κατὰ 73 ὀλιγώτεροι τῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους. Τοῦτο δὲ ἀποδοτέον εἰς τὰς ἀληθῶς ἀξιεπαίνους ἐνεργείας τοῦ Ἀδελφάτου πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ διαγραφὴν τῶν γνησίων βρεφῶν. Ἐκ τῶν 300 ἐκτεθέντων βρεφῶν, 24 μὲν ἦσαν ἄωρα ἢ ἀτελῶς ἀνεπτυγμένα, 3 δὲ νεκρά· τὰ ἄωρα καὶ ἀτελῶς ἀνεπτυγμένα βρέφη εἶχον βάρους κατὰ μέσον ὄρον ὅσον 2064 γραμμαρίων, ἧτοι κατὰ τὸ ἐν τρίτον ἔλαττον τοῦ τῶν ὀρίμων καὶ τελείων βρεφῶν. Τὰ τοιαῦτα βρέφη, τὰ ὁποῖα ὀλιγὰς μόνον ἡμέρας ἐζήσαν, ὡς καὶ τὰ τρία νεκρά, ἐν ὄλῳ 27, δὲν ὑπολογίζομεν ὡς εἰκόσ, οὔτε ὡς ἐισελθόντα, οὔτε ὡς τελευτήσαντα, μνημονεύομεν δ' αὐτῶν μόνον χάριν ἀκριβείας. Προστιθεμένων τῶν ἐκτεθέντων κατὰ τὸ 1884 273 ὀρίμων καὶ τελείων βρεφῶν εἰς τὰ ὑπάρχοντα τὴν 31 Δεκεμβρίου 1883 228, ἔχομεν τὸ ὅλον τῶν θρεπτῶν τοῦ δήμου κατὰ τὸ 1884 ἧτοι 501. Ἐκ τῶν 501 τούτων ἀπεβίωσαν καθ' ὅλον τὸ 1884 178, ἧτοι 35 % ἡ θνησιμότης αὕτη εἶνε κατὰ τέσ-

σαρα τοῖς ἑκατὸν ἐλάσσων τῆς τοῦ παρελθόντος ἔτους, γεγονός ὁμολογουμένως εὐχάριστον. Αἱ 178 ἀποβιώσεις προήλθον ἐκ τῶν ἐξῆς νοσημάτων: 104 ἐξ ἀθρεψίας, 32 ἐκ διαρροίας ὀξείας ἢ χρονίας, 19 ἐξ ὀξείων νοσημάτων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, 8 ἐκ νοσημάτων ὀξείων τοῦ νευρικοῦ συστήματος, 15 ἐκ διαφορῶν ἄλλων νόσων. Ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης τῶν αἰτίων τῶν ἀποβιώσεων ἐξάγεται προφανῶς τὸ λυπηρότατον συμπέρασμα, ὅτι ὑπὲρ τὰ 50 % ἐκ τῶν τετελευτηθέντων κατὰ τὸ 1884, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἀπώλοντο συνεπεῖς τῆς ἀθρεψίας, νόσου ὀλεθρίας, προερχομένης κυρίως ἐκ τῆς πλημμελοῦς διαίτης, εἰς ἣν ὑποβαλλονται τὰ δύσμοιρα ταῦτα πλάσματα, ἐκ τῆς στερήσεως τῆς μητρικῆς ἀγκάλης. Ἐνταῦθα σημειωτέον, ὅτι ἐκ τῶν 104 ἀποβιωσάντων ἐξ ἀθρεψίας βρεφῶν 54 μὲν διετράφησαν ἐν τῷ Νηπιακῷ Ὀρφανοτροφείῳ ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτῶν, 50 δ' ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπὸ νοσητῶν. Υἱοθετήθησαν δὲ κατὰ τὸ 1884 19, ἐξ ὧν ἄρρενα 8 καὶ 11 θήλεα. Διεγράφησαν δὲ ὡς τέκνα γνήσια, ἀνήκοντα εἰς αὐτὰς ταύτας τὰς νοσητῶν ὑπ' ὧν διετρέφοντο 98, ὧν ἄρρενα 48 καὶ θήλεα 50.

Ἐφημερίς τις ἐν Μονάχῳ ἐδημοσίευσεν στατιστικὸν πῖνακα περὶ τοῦ παραχθέντος ζύθου κατὰ τὸ 1884. Κατὰ τὸν ἐν λόγῳ πῖνακα τὸν μεγαλειότερον ἀριθμὸν ζυθοπωλείων κατέχει ἡ Μεγάλη Βρετανία, καὶ συνεπῶς παράγει πλείοτερον ζύθον, ἧτοι 27,050 ζυθοπωλεία ἐν αὐτῇ κατεσκευάσαν 44,060,000 ἑκατόλιτρα ζύθου. Μετ' αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία, ἐν ἣ ὑπάρχουσι 25,989 ζυθοπωλεία παραγαγόντα 41,211,691 ἑκατόλιτρα. Ἀκολουθῶντες ἔρχονται κατὰ σειρὰν λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζυθοπωλείων ἡ Γαλλία (3005), ἡ Βόρειος Ἀμερικὴ (2380), ἡ Αὐστροουγγαρία (2053), ἡ Βελγικὴ (1250), ἡ Ὀλλανδία (400) ἡ Ρωσία (466), ἡ Ἑλβετία (424), ἡ Νορβηγία (400), ἡ Σουηδία (322), ἡ Δανία (251) καὶ ἡ Ἰταλία (152). Ἄλλ' ἡ τάξις αὕτη δὲν τηρεῖται καὶ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς τοῦ ζύθου ἐν ἐκάστη τῶν ἀνωτέρω χωρῶν. Ὡτως ἡ Γαλλία, ἧτις κατέχει τὴν τρίτην σειρὰν, λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζυθοπωλείων, κατέχει τὴν ἕκτην σειρὰν ἐν τῇ παραγωγῇ, ἀνερχομένη εἰς 8,320,000 ἑκατόλιτρα. Ἡ δὲ βόρειος Ἀμερικὴ, ἡ Αὐστρο-Ὀγγαρία καὶ τὸ Βέλγιον παράγουσι περισσότερον ζύθον.

Διδάσκαλος χωρίου πρὸς τοὺς μαθητάς.
— Αὐρίον, πικιδιά, θὰ σὰς διηγήθῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ αὐγοῦ τοῦ Κολόμβου· διὰ νὰ τὸ καταλάβετε ὁμοῦς καλά, πρέπει ὁ καθένας ἀπὸ σὰς νὰ φέρῃ ἀπὸ ἑνα αὐγό. Ὁποῖος δὲν ἔχει αὐγὸ εἰμπορεῖ νὰ φέρῃ καὶ βούτυρο.